

PARS II. CRISIS HISTORICA,

five

Circa Historiam Geographicam.

Post explicatum Artificium Geographicum, & expositos quorundam Geographorum in delineandis Chartis Geographicis notabiles defectus, subministratamque earundem correctionem aliquam, nunc exploremus etiam Historiam Geographicam, in qua non pauci totius quasi Scientiæ Geographicæ rationem statuunt, sed perperâ, uti in præcedentibus sat luculenter ostendimus. Historia namque Geographo Artifici materiam duntaxat subministrat, Geographia autem re ipsa non est, sed, quod ipsa verbis narrat, Geogra-

phia in suo fundamento scitè exprimit, & oculis repræsentat. Geographo accedit etiam Astronomus, qui locorum situm per Longitudines & Latitudines cælitus observatas illi suppeditat; unde utrique multum debet, & ab utroque dependet Geographus, neque fallit ipse, si fundamentum ritè posuit, nisi priùs ab alterutro deceptus: In Chartis namque Geographicis potissimi errores ac defectus non sunt Geographi, sed ferè Historici, aut Astronomi: ab his enim rectè informatus Geographus (si artificium probè intelligit) non facile aberrabit in suis artefactis. Sed nunc ad Historiam.

PROPOSITIO I.

Religionis Christianæ per orbem universum Propagatio, & status modernus.

§. I.

Religionis Christianæ Propagatio.

Non est animus ea hic repetere, quæ toto Libro Geographiæ Hierarchicæ fusè satis exposui, sed rei Christianæ per orbem totum diffusæ statum in brevem synopsis contra-

etum Christiano Lectori ante oculos ponere.

Igitur quando Filius DEI ingressus est orbem terrarum, & intemeratæ Virginis uterum, summa erat pax sub

Augusto Imperatore Romanorum, qui magnam tunc orbis cogniti partem suo imperio obtinebat, nempe Europam propè universam, Asiam propè dimidiam, & Africæ partem non modicam. Veruntamen in toto hoc, & amplissimo orbis spatio fuit unica ferè Palæstinæ Provincia, ubi erat aliqua veri Numinis cognitio, & publicus adhuc cultus, & adoratio; omnis reliqua humani generis universitas, nationes omnes, & orbis inquilini aut DEUM ignorabant, vel Idola & creaturas pro Dijs colebant, & adorabant. Ipsi Romani, cæteròquin moribus, ac humanis literis egregiè exculti, in hoc uno desipiebant maximè, quòd innumeris superstitionibus immerfi ignorarent rerum omnium Conditorum & Artificum, quem tamen palàm faciebant ejus opera adedè magnifica, & ipsa mundi Machina omnium oculis & animis prædicabat, & manifestum reddebat. Sed illud ampliùs stupendum est, quòd & ipsi tandem Hebræi, & populus electus DEUM, ac Vindicem suum tot retrò seculis è cælo promissum agnoscere, recipere, & colere detrectârunt, juxta illud Joannis c. I. *In propria venit, & sui eum non receperunt*, etiam postquam tot manifestis signis ac prodigijs divinam Majestatem suam refractarijs & incredulis comprobavit. Satisfecit nihilominus æterno Patri suo DEI Filius, & peractâ humani generis Redemptione reversus est in cælum, unde venerat, relictis post se duodecim Apostolis, & rerum à se gestarum testibus fide dignissimis. Igitur in Asia, & cum primis in Patria sua instruenda, & convertenda laborârunt omnes Apostoli. Petrus cæterorum Caput & Princeps Antiochenam fundavit Ecclesiam

Christianorum, & primum Patriarchatum. S. Jacobus minor (dictus Frater Domini) primus gessit Episcopatum Hierosolymitanum. S. Jacobus major, Joannis Apostoli frater, Hierosolymitanos legem Christianam docuit, & primus pro eadem lege Martyrium obiit. S. Joannes Evangelista totam ferè Asiam minorem in Christiana Religione instituit. S. Simon Mesopotamiam & Persidem instruxit. SS. Andreas & Philippus Scythiam, Achaiam, & Epirum. S. Judas Thaddæus Idumæam, & Arabiam Christo adjunxit. SS. Matthæus & Matthias Evangelium prædicârunt in Judæa, & subinde etiam in Æthiopia Asiatica, quæ teste Cornelio à Lapide est Regio inter Arabiam & Babyloniam interjecta. S. Bartholomæus, & S. Thomas ad Indos usque penetrârunt, & posterior quidem ad Chinam usque pervenisse traditur.

In Africam lucem Evangelicam intulit S. Bartholomæus,

Americam peragrâsse S. Thomam, & multis in Locis Christianam fidem promulgâsse, manifestis signis, & Barbarorum testimonijs comprobatur. Pater del Techo in sua Paraquaria. Nec desunt, qui etiam S. Bartholomæum eò pervenisse, & Evangelium prædicâsse credunt.

In Europa sedem stabilem fixit, & Christianam Ecclesiam erexit S. Petrus, & Gentium Doctor S. Paulus, qui posterior etiam Hispaniam invisisse traditur; sed & S. Jacobum majorem eò pervenisse, & Christi fidem docuisse Hispanis indubitatum est, quidquid contrà dicant, & negent quidam Authores. Porro hic fuit primus Apostolorum labor, & conatus, qui juxta illud Christi Luc. 12. *Ignem veni*

Modernus Eccle

Quædam annis 800. post Christi
 Quam jam tota ferè Europa C
 tum fidem receperat (paulo
 ten, videlicet seculo nono.
 tuncimo Regiones magis Bo
 rpe Norwegia, Dani, Se
 lina Christo accesserunt.
 oris etiam toto hoc tempore
 thas persecuti nibus immen
 tione Christiana Ecclesia:
 mperari sunt Ethnici, Har
 pidi etiam Christiani, qui ca
 rando divexarunt. A prin
 rim cu eordio à Romanis I
 creberrima, & exagitatio
 al Constanti M. tempora
 tunc 320. annis, quo crep

veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur? lucem Evangelicam, ignemque Spiritûs sancti, quo Die Pentecostes ipsi prius inflammati, & succensi sunt, in orbem universum circumtulere; quod tanto antè tempore in Spiritu prævidit, & prophetavit Isaias cap. 9. his verbis: *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, Lux orta est eis.* Verùm ne sublatis ex hac vita pro Christi fide Apostolis ignis ille cælestis, & lux Evangelica rursus deficeret, divina Providentia identidem viros quosdam Apostolicos providit, qui suo Zelo, ac spiritu lumen veræ Fidei inter mortales resuscitarent. Ejusmodi cum primis fuerunt tot Romani Pontifices, & S. Petri legitimi Successores, quorum unâ serie non interruptâ usque ad modernum Clementem XI. ^{um} fuere 244. & ex his 34., qui pro Christo Martyrium passi sunt.

§. II.

Modernus Ecclesiæ Christianæ status in Europa.

Circa annum 800. post Christum natum jam tota ferè Europa Christianam fidem receperat (paulò tardiùs tamen, videlicet seculo nono, & partim decimo Regiones magis Boreales, nempe Norwegia, Dania, Succia, & Polonia Christo accesserunt) quantumvis etiam toto hoc tempore à gravissimis persecutionibus immunis non extiterit Christiana Ecclesia; semper enim reperti sunt Ethnici, Hæretici, & perfidi etiam Christiani, qui eam miris modis divexârunt. A primo statim ejus exordio à Romanis Imperatoribus afflicta, & exagitata fuit usque ad Constantini M. tempora, & annum 320. circiter, quo cœpit è suis

Romanis Pontificibus in sustinenda, & conservanda Ecclesia Christiana adstiterunt tot magni Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi, ac Doctores, videlicet Hieronymus, Basilus M., Gregorius Nazianzenus, Epiphanius, Ambrosius, Augustinus, Joannes Chrysostomus, aliique innumeri vitæ Sanctimoniâ & Doctrinâ sacrâ præstantissimi, quibus subinde accesserunt tot sacri Religiosorum Ordines, quorum primus in Oriente Institutor fuit S. Basilus Monachorum Pater anno 362., in Occidente S. Augustinus anno 387., S. Benedictus anno 494., & post hos S. Dominicus, & S. Franciscus Seraphicus circa annum 1208., aliique plurimi pro Fide Christiana viri zelosissimi, qui operâ, & studio suorum Religiosorum Religionem Christianam per totum terrarum orbem propagârunt.

citu expugnati; profligatique sunt. anno 1380. Wiclefus, obstinatæ mentis sacerdos, pestilenti suâ doctrinâ aliquamdiu Anglicanam turbavit Ecclesiam, cujus peste afflati duo Pragensis Academiae Doctores, Hus, & Hieronymus dictus Pragensis à loco, circa annum 1497. totam latè Bohemiam corruperunt. Hos haud multis post annis, videlicet anno 1517. secutus est Martinus Lutherus, qui abjecto cucullo sacræ & avitæ Religionis desertor, proposito laxioris vitæ illicito, magnam Germaniæ partem, sed & Sueciæ, Daniæ, & Norwegiæ Regna à Christiano-Catholica Ecclesia abstraxit. Paulò post Lutherum secutus est Joannes Calvinus, qui & ipse libertinus Ecclesiam, & inconsutilem Christi tunicam fædè laceravit, & in reprobum sensum convertit. Infamis ejusdem secta hodie sub variis nominibus super cæteras invaluit. Hugonotarum nomen fert in Gallia, Reformatorum in Germania, Geisiorum in Belgio, Puritanorum in Anglia &c., quibus omnibus se miscuit passim fæx malefana Adamitarum, Quackerorum, & Anabaptistarum. Inter tot Novatorum & Christianorum insultantium turbas invicta semper, constans, sibique æqualis remansit Romana Christi Ecclesia in tota Italia, Lusitania, Hispania, & Gallia (etsi in hac postrema identidem reviviscant nunquam satè edomitæ Hugonotarum reliquiæ) in Polonia, & Hungaria Catholicis hodièque se miscent Calvinistæ, Lutherani, Schismatici, Arriani, aliarumque Sectarum cultores non pauci, quibus tamen sub Regibus Catholicis nunquam satè licet, quod lubet: neque propterea imminuta est veritas Catholica, etsi imminutus sit Catholico-

rum in Europa numerus; sed neque imminutus est Catholicorum numerus; quod enim Orthodoxæ Ecclesiæ decessit in Europa, magno cum scenore illi accessit in utraque India, & China.

In Asia,

ETsi Servator noster ipsemet Religionem Christianam in Asia plantaverit, eamque Apostoli omnes vivâ voce magnisque miraculis exultant stabiliverint, nihilominus mox reperti sunt Hæretici, Schismatici, Barbari, & perfidi Christiani, qui eandem ab ipso ejus exordio usque ad hæc nostra tempora gravissimè persecuti sunt, & persequi hodièque non desistunt, præcipuè Mahometani, & Græco Schismati addicti, adeò quidem, ut eam multis in locis etiam penitus extirpârint. Interim neque defuerunt, qui eandem Christi Ecclesiam identidem in lucem revocârunt, viri Apostolici, Reges, ac magni Principes, juxta illud promissum Petro à Christo factum Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non prævalebunt adversus eam.*

Anno Christi 90.mo erant in Persia, Armenia, Mesopotamia, & Asia minore multi Christiani à diversis Apostolis, præcipuè à Joanne, Andrea, & Bartholomæo ad Fidem conversi, quos Traianus Imperator ann. 106. ducto in has Provincias Romano exercitu graviter afflixit, quando etiam Romulum aulæ suæ Præfectum capite plekti, & suorum militum decem milia ob fidem Christi in montibus Armeniæ Ararat cruci affixos interfici jussit. Anno 183. Pantænus (quem Martyro-

logium

Iogium Romanum ad diem 7. Julij sanctum appellat) natione Siculus, & ex Philosopho Stoico Christianus zelosissimus, postquam Alexandria Scholis publicis præfuit, & Teste Divo Hieronymo sacras literas interpretatus est, studio propagandæ fidei Christianæ ad Indos transijt, & Christianam Religionem propagavit, cujus primam sementem jecerat D. Thomas Apostolus, qui anno Christi 75. Lanceâ confossus novellas illius Ecclesiæ plantas sanguine suo irrigavit.

Anno Christi 343. etiam Sapor II. Rex Persarum in suo Regno, & circumjectis Provincijs bello acquisitis Christianos à clade Trajani reliquos iterata persecutione graviter afflixit, neque Uthazani Eunuchorum suorum Principi tyrannus pepercit.

Circa annum Christi 600. impius Mahometes, junctus Saracenis, cœpit divexare Christianos in Asia, & infami sua secta magnam Orientis partem infecit, quæ hodie occupatis potissimis Indiæ, & Tartariæ Regnis ac Provinciis ad Chinas usque penetravit, & Christianos è multis Regionibus exegit.

Anno Christi 614. circiter Cosroas, itidem Rex Persarum, easdem Provincias bello vastavit, expilatâque Palæstinâ, & occupatâ Hierosolymâ sanctam Christi Crucem secum in Persidem asportavit, neque Heraclio Imperatori pacē iteratō petenti condixit, nisi ea lege, ut ipse cum reliquis Christianis desertâ fide Christianâ, Solem secum pro Deo coleret. At victus tandem ab Heraclio, & à suis met filiis interfectus Christianis pacem reliquit.

Anno 1095. Godefridus Bullionius, Dux inferioris Lotharingiæ, in Asiam duxit exercitum trecentorum milium Cruce-Signatorum, occupatâ-

que Palæstinâ cum urbe Hierosolymâ, sceptro, Regnôque honoratur à Populo Christiano. Sed Princeps verè pius nec Sceptro, nec coronâ aureâ uti eo in loco voluit, ubi Rex Regum Servator noster coronam spineam portaverat tot ignominis affectus. Continuatum est hoc regnum à Godefridi Successoribus, sed iis tandem à Barbaris iterum ereptum, hodièque in Turcarum potestate est.

Anno 1245. Religiosi ex Ordine S. Francisci Seraphici ad Tartaros vagabundos, Usbequianos, ipsûmque Cublay magnum Tartarorum Cham in Tartariam, & subinde cum eodem etiam in Chinam (quam teste Haythone Chamus occupaverat) transgressi, resuscitârunt ubique fidei Christianæ lucem. Circa hoc ipsum tempus S. Ludovicus Rex Galliæ expeditionem instituit in Asiam ad recuperandam Terram sanctam, ubi aliquoties cum Saracenis Victor conflixit; sed exitu tandem infausto capitur, rursûmque liber dimissus Christianorum templa restaurat, & multos Barbarorum ad Christi fidem convertit. Anno 1270. cum duobus filijs Cruce-Signatus in Africam transgreditur, expugnatâque Carthagine in obsidione Tunetana peste correptus Sanctè moritur.

Anno 1481. Rex Lusitaniæ cognomento magnus ac severus, misit classē in Indiam, unâque viros Apostolicos ad prædicandum Barbaris Christi Evangelium. Indorum conversionem egregiè promovit Rex Eñmanuel anno 1505. per insignes duos Archithalassos, Franciscum Almeidam, & Alphonsium Albuquerqueum. Continuavit porro Joannes III. itidem Rex Lusitaniæ anno 1540. submisso in Indiam S. Francisco Xaverio, qui multa centena milia

lia sacro Fonte lustravit, primus lucem Evangelicam multis Provinciis, Regnóque Japoniæ intulit; cùmque aditum etiam ad Sinas tentasset anno 1552., in Insula Sanciano ad Superos emigravit. Interim Lusitani Goæ, aliisque Indiæ locis sedem stabilem fixerunt, & rei Christianæ seminarium, unde Missionarij Apostolici in omnes latè regiones ad Barbarorum conversionem excurrunt. Aliam item stationem adornarunt Hispani in Insulis Philippinis, unde insignis est occasio Operariis Catholicis transeundi ad Insulas propè innumeras Archipelagi S. Lazari, quas inter sunt etiam Insulæ Marianæ, quarum habitatores ante annos aliquot magno numero ad Christum sunt conversi. Magna est ex his Insulis commoditas navigandi ad Insulas Japonicas.

Ab eo igitur tempore, quo Indias ingressi sunt Hispani & Lusitani, nunquam inibi defecit Religio Catholica: magnus enim hodièque reperitur Catholicorum numerus in Ora Piscaria, & Malabarica, cæterisque ditionibus Hispaniæ, & Lusitaniæ Regibus subiectis, etiam postquam iis Batavi totas Insulas, Provincias, & Urbes, unaque Barbaris Indis occasionem conversionis suæ eripuerunt.

In Imperio Magni Mogoris, & quidem Agræ ejusdem Metropoli, ultra 25. millia Christianorum reperiri testatur D. Therenot, qui locum præfens inspexit.

In Persia, & cum primis Hispami Regni Metropoli, non pauci sunt Christiani Catholici; quia reperiuntur ibidem omnium ferè Ordinum Religiosorum Missionarij.

In ditione Turcica non pauci sunt Christiani Catholici, Græcis Schisma-

ticis, ac Turcis permixti. In Syria quidem Montem Libanum habitant Maronitæ, omnes cum suo Patriarcha Romano-Catholici. In Armenia multi sunt Catholici, at plures Schismati græco addicti.

In Tartaria Russica, & Moscovitica reperiuntur Græci Schismatici hinc inde Idololatri permixti. Eiusdem fortis sunt etiam Tartari vagabundi.

In Tartaria Usbequiana ad Mare Caspium, Magni olim Tamerlanis ditione & patriâ, duo Missionarij Societatis Jesu anno 1664. in transitu ex India in Europam invenerunt passim Tartaros Christianos, attamen rudes, nec satis instructos, Christianæ tamen doctrinæ cupidissimos.

In Tartaria Tibetica anno 1626. P. Antonius Andrada Societ. Jesu Missionarius multos in Fide Christiana instruxit, qui hodièque in externis speciem quandam Christianitatis præferunt, defectu tamen Sacerdotum & ipsi à fide deficiunt.

In Tartaria Sinica vix ulli, aut certè pauci sunt Christiani, plerique autem Idololatræ, & superstitioni.

Denique in ultimo Orientis angulo, nempe Imperio Sinico resuscitata est Fides Catholica, quam anno 1581. primus illi intulit P. Michael Rogerius Soc. Jesu, eumque anno 1583. secutus est P. Matthæus Riccius, aliique è Societate Missionarij identidem substituti usque ad hæc nostra tempora, quibus China, prius externis omnibus clausa, nunc patet, quibusvis Missionarijs ad hanc animarum messem properantibus, postquam à moderno Imperatore Tartaro-Sinico omnibus Sinenibus facta est facultas, & libertas ad Christianam Ecclesiam transeundi;

nu-

nonaenonare hodie in
 stianorum Catholicorum
 tena millia, idemque nun
 augetur, & crescit.
 Imperio Chinesis v
 Regna amplissima, Tunc
 China, & Siam, in q
 ter graves persecutio
 nantur in dies Christiani
 omque cenentur mil
 millia. Rex Siam eti
 tos milit ad Regem Chri
 & anno 1688. ad im
 Romanum Pontificem,
 amicitia causa. Atq
 Christiano-Catholicæ fa
 in Asia,

In Africa.

Ngens & infelix hæc te
 cum suis habitatoribus
 Noë Patriarcha maled
 culturam & semen Chri
 respicit, aut certe fructu sp
 bus non reddit. S. Marcus
 nam Alexandriæ fund
 no, & Patriarchatum: ur
 idem exerevit Christian
 tus, qui jam anno 202
 in urbes Aegypti ampliss
 in montana, & i. Anod
 nicolis, & Anachoretis
 nam tamen Severi Impe
 omque sequentium tyr
 nides persecutiones tyro
 re; reliquias subinde
 in schisma, & hæresis Eyt
 lationi corruptis, Turcica
 seminis sevitias introd
 in Mometimo prius ex
 doo quæm, ut pauci hodie
 reperiuntur Christiani Cat
 ceteros excepit, qui Cati &

numeranturque hodie in China Christianorum Catholicorum multa centenaria millia, idemque numerus in dies augetur, & crescit.

Imperio Chinenfi vicina sunt tria Regna amplissima, Tunchinum, Cochinchina, & Siam, in quibus etiam inter graves persecutiones multiplicantur in dies Christiani Catholici, eorumque cernuntur multa in singulis millia. Rex Siam etiam suos Legatos misit ad Regem Christianissimum, & anno 1688. ad Innocentium XI. Romanum Pontificem, conciliandæ amicitie causâ. Atque hæc est rei Christiano-Catholicæ facies, & status in Asia,

In Africa.

Ingens & infelix hæc terræ portio cum suis habitatoribus Chamitis à Noëmo Patriarcha maledicta hodièq; culturam & semen Christianæ Fidei respuit, aut certè fructū speratū eorum non reddit. S. Marcus Evangelista primam Alexandria fundavit Ecclesiam, & Patriarchatum: unde ingens quidem excrevit Christianorum numerus, qui jam anno 202. non tantum urbes Ægypti amplissimas, sed etiam montana, & solitudines illius Eremicis, & Anachoretis implevit, quorum tamen Severi Imperatoris aliorumque sequentium tyrannorum crudeles persecutiones potiore sustulere partem; reliquias subinde Græcorum Schisma, & hæresis Eytichetis ac Dioscori corrupit, Turcarumque tandem immanis sævities introducto infami Mahometismo prorsus extirpavit, adeò quidem, ut pauci hodie in Ægypto reperiantur Christiani Catholici, si exteros excipias, qui Cauri Regionis

Metropoli, Alexandria, aliisque locis celebrioribus mercaturam faciunt, quibus in sacris assistunt Religiosi quidam Missionarij.

In Barbaria, & Mauritania anno 258. Valerianus, & Gallienus Imperatores Romani gravissimam persecutionem moverunt in Christianos, qui ad evitandas eorum tyranorum minas & supplicia in has Provincias ex Italia & Ægypto profugerant. Quo tempore cum aliis Episcopis & innumeris Christianis Martyrium passus est S. Cyprianus Carthaginensis Episcopus. Altera, eaque gravissima persecutio in Christianos hinc mota est tempore S. Augustini Hipponensis Episcopi à Genserico Rege Vandalorum, ejusque successoribus, à quibus Christiana Religio potiore partem extincta est. His Barbaris tandem successerunt Turcæ Saracenis ac Mauris permixti, qui postremi postea occuparunt partem hujus Regionis occidentalem, quæ ab illis Mauritania appellata est: pars reliqua Turcis cessit. Unde hodie in tota hac ora Maritima vix ulli supersunt Christiani, præter eos, qui in aliquot urbibus & castellis Regis Hispaniæ jura tuentur, vel in ergastulis piratarum captivi continentur, & malè tractantur.

In Æthiopiam superiorem (quæ est Abassia ab Ægypto usque ad Æthiopiam inferiorem per 40. ferè gradus descendens) Fidem Christianam primus introduxit Eunuchus Candacis Regiæ Æthiopiæ à Philippo in curru instructus, & subinde baptizatus. Verum circa annum 614. Christiana Religio à Græco Schismate & hæresi Eutychetis ac Dioscori turpiter corrupta fuit. Eam Pontifices Romani, adniventibus Lusitaniæ Regibus, &

F

cum-

eum primis Joanne III. circa annum 1555. orthodoxæ Ecclesiæ restituere sunt conati, submissis semel iterumque è Societate Jesu aliquot Missionarijs cum uno etiam Patriarcha, & aliquot Episcopis, à quibus unus & alter ex Imperatoribus, & magnus Æthiopum numerus ad orthoxam Fidem reductus est. Verùm tam sanctum negotium rursus interrupit optimi parentis impius successor Favillada, qui ejectis, aut occisis pastoribus Catholicis subditos ad pristinos errores revocavit. Sunt nihilominus etiamnum, teste legato Imperatoris Æthiopici anno 1696. Constantinopolim missis, plurimi adhuc Christiani verè Catholici in Abassia Lusitanorum operâ in Fide sustentati.

Anno 1561. operâ Lusitanorum in patentissimum Monomotapæ Regnum (quæ est Æthiopia australis & inferior) Christianam Fidem intulit P. Gonsalvus Sylveria è Societate Jesu, qui & Regem ejusque Matrem cum aliquot nobilibus Aulicis sacro Baptismo iustravit. At Rex postea instinctu Mahometanotû turpiter à Fide Christiana defecit, iussitque virum Apostolicum strangulari, atque in flumen demergi. Successère Gonsalvo paulò post alij octo ex Ordine Prædicatorum, & Societate Missionarij, sed ex iis duo tantùm naufragio superstites cum aliis tribus è Societate postea Æthiopiam ingressi sunt, ubi tandem laboribus & miseriis consumpti successores (quantum constat) deinceps non habuerunt: etsi teste Nicolao Samsonne deinceps Christiani in Lusitanorum gratiam tolerari ceperunt.

In Æthiopia occidentali præcipua Regna sunt Angola, & Congo, quod posterius auspiciis Joannis II. Lusitanix Regis anno 1484. detexit Jaco-

bus Canus Archithalassus, cujus Regem postea ad Christiana sacra perduxerunt aliquot è Religiosa Familia S. Dominici eò submissi. Subinde Rex Emanuel rem bene ceptam promovit submissis huc etiam Episcopo. Verùm cum sensim Æthiopum fervor defecisset, Rex Lusitanix Joannes III anno 1547. novos è Societate operarios in hanc vineam ablegavit, iisdemque postliminio accesserunt etiam aliorum Ordinum Religiosi, qui simul deinceps vario successu rem Christianam sustinerunt. Anno 1558. Fides Christiana etiam in vicinum Angolæ Regnum à Lusitanis delata est; & quoniam illi in utroque hoc Regno certas stationes, ac munimenta fixerunt, simul etiam Fidem Christianam in iisdem Regnis stabiliverunt.

Ante hæc duo Regna detecta jam anno 1482. Lusitani in Aurea Guinea (quæ est ora Maritima ob auri copiam celebrata) quinque gradibus ab Æquatore in Boream remota, certa loca, sedesque occuparunt, ubi & sua cum indigenis commercia, & unâ Christianam Fidem promoverunt; sed postea à supervenientibus Batavis, Anglis, aliisque Europæis inde expulsi in interiora Regionis immigrarunt, ubi teste La-Croix jam aliquot Regulos cum suis subditis ad Christiana sacra traduxerunt. Guineæ vicina Regna sunt ad Caput Viride Montes Leonum, & ad ostia Nigri fluminis Regnum Jolum, quorum Rex jam anno 1491. operâ Lusitanix Regum Christi Fidem cum subditis suscepit. Quibus in locis Galli, Lusitani, aliique Europæi suas stationes hodie fixerunt. Porro, quinam his locis sit rei Christianæ status, hodie non satis constat.

In Regione Zanguebar, quæ est ora

ora Maritima Ortum respiciens, & mare Indicum, Lusitani Archithalassi in itu ac reditu Goam versùs occuparunt quasdam Insulas ac Provincias: anno quidem 1486. Petrus Cobillonius occupavit Zofalam: anno 1498. Vasquius Gama Mozambicum, & an. 1506. Franciscus Almeida Quiloam, Mombazam, Melindam, & Archeldivam, quibus in locis operâ Religiosorum S. Augustini, & S. Dominici Lusitani promoverunt etiam Fidem Christianam: ubi ann. 1541. in itu ad Indos etiam S. Franciscus Xaverius aliquamdiu subsistens operam aliquam convertendis indigenis impendit, quam postea alij indentidem è Societate Missionarij profecuti sunt, hodièque sustinent, & in vicinas Regiones excurrunt.

In Insulis Africae circumjectis, quibus Fides Christiana illata est, potissimæ sunt I. Insulæ Canariæ, cum suo Governatore & Episcopo Regi Catholico subjectæ. II. Insulæ Hesperides, hodie de Capo Verde itidem cum suo Governatore & Episcopo in Insula S. Jacobi subsunt Regi Lusitaniæ. III. In Insula S. Laurentij, vulgò Madagascar anno 1594. Religiosus è Divi Dominici Familia Evangelium indigenis prædicavit, qui tamen à Barbaris interemptus negotium imperfectum reliquit. IV. Insula Matera à Catholicis habitata subest Regi Lusitaniæ. V. Insula Bourbon olim à suo habitatore dicta Mascarenia jam à multis annis habitatur, & excolitur à Gallis. VI. Insula S. Thomæ sub ipso Æquatore Africae ad Occasum posita jam olim sub Dominio Lusitano urbem & Episcopū habuit. VII. In Insula Socotora, quæ est Promontorio Guardafy vicina, olim S. Xaverius in itinere versùs Indiam reperit externa quædam Chri-

stianitatis signa, incolas autem Barbaros, & superstitiosos.

Denique ad Regiones & Provincias interioris Africae latissimas, & à bestiis aut Barbaris habitatas non constat aliquando lucem Evangelicam penetrâsse; unde & nostra ætate in umbra perditionis sunt sepultæ, & Christiana ope, ac commiseratione dignæ.

In America Boreali.

Hanc Americae partem anno 1492. primus, sub auspiciis Ferdinandi & Isabellæ Regum Castellæ, Christophorus Columbus detexit, & quidem in Insula Guanaham (alii dicunt Guanapani) quæ est una Lucayum, Crucem sanctam defixit, Exinde mox transivit ad Insulam Cubam, à cujus habitatoribus ad Insulam Haiti (quam ipse Hispaniolam vocavit) deductus, ibidem stationem fixit. Hæc igitur Insula prima lucem Evangelicam, & Christianos habitatores accepit. Deinceps etiam reliquæ majores Insulæ, nempe Cuba, Jamaica, & Boriquem, sive S. Joannis de Porto Ricco, ab Hispanis habitati, & excoli cœptæ. Jamaicam tamen postea Angli Hispanis eripuerunt.

Anno 1517. Ferdinandus Cortesius sub auspiciis Caroli V. Imperatoris expugnavit Regnum Mexicanum, eidemque operâ trium Religiosorum ex Familia S. Francisci Seraphici Fidem Christianam primus implantavit, Regnumque Mexicanum novam Hispaniam appellavit. Porro ipsa urbs Mexicum, quæ totius Regni Metropolis est, sedes Proregis, & Archiepiscopi, majestate ædificiorum, templorum nitore, & rebus omnibus sacris & profanis

fanis etiam præcipuis Europæ urbibus vix aliquid concedit. Successu temporis etiam reliquæ Regni Mexicani urbes & oppida Christianis sacris ac moribus excolta sunt. Ad hoc primis S. Francisci operariis anno 1526. accessere 12. Religiosi ex Familia S. Dominici: anno 1532. septem ex Ordine S. Augustini, & anno 1572. ex Societate Jesu Missionarij 17.; quibus deinceps identidem successerunt alij, qui unitis viribus tandem hunc agrum Mexicanum ita excoluerunt, ut nostrâ ætate etiam multis Europæ Regnis Christianis parum, aut nihil concedat.

Regno Mexicano subinde accessit Mexicum novum, amplissimum Terræ spatium, à nova Hispania, sive Regno Mexicano in Boream 30. ferè gradus expansum, quod primus detexit P. Marcus de Nizza Religiosus ex Ordine S. Francisci Seraphici circa annum 1592. in comitatu aliquot Hispanorum militum. Illi postea com-

lures operarij Apostolici ex eodem Ordine successerunt; & his tandem anno 1594., & deinceps sociam operam junxerunt Missionarij Societatis Jesu. Utrique hunc agrum incredibili labore excoluerunt, & multi etiam fuso suo sanguine rigârunt, à Barbaris Mexicanis identidem ad innatam suam ferociam reversis trucidati. Metropolis totius novi Mexici est urbs S. Fidei, immo & nova Granata sedes Gubernatoris & Episcopi, à qua tota Regio etiam novum Regnum Granatense Hispanis dicitur.

Novo Mexico versùs Ortum adiacet Regio Luyfiana à sinu Mexicano usque ad Mare glaciale porrecta, quam mediam interfuit ingens Flumen Mesaschippi. Inventionem Luyfianæ ubi tribuit P. Ludovicus Henepin Re-

ligiosus ex Ordine Recolletorum S. Francisci Seraphici, qui ab anno 1679. usque ad annum 1682. potiozem Regionis partem cum Socio peragravit, & in gratiam moderni Galliæ Regis Ludovici XIV. Luyfianam appellavit. Paulò post in dicto flumine Mesaschippi D. de la Salle Eques Rothomagensis usque ad ejus ostium, & Sinum Mexicanum navigavit, & reliquam partem Regionis detexit, quæ plena est habitatoribus Barbaris Fide Christiana destitutis.

Luyfianæ ad Ortum accedit Pentilimnis, sive Regio quinque Lacuum ingentium, ad quos itidem multæ ac diversæ gentes habitant, è quibus Hurones, ac Hiroqui omnium notissimi, ac ferocissimi sunt, sensim tamen ab aliquot annis Gallorum armis, ac sacrâ Missionariorum industriâ & labore mitigati. Est enim Pentilimnis Canadæ, & Novæ Franciæ ad Occasum annexa, eamque Galli extractis passim fortalitiis ac munimentis ad dictos 5. Lacus, ipsùmque Flumen S. Laurentij, quod ex iisdem Lacubus originem trahit, continent in sua potestate. Porro nova Francia jam ab anno 1611. à Missionarijs Societatis Jesu excoli cœpta est, hodièque ab aliis etiam Religiosis per latissimas illas Provincias Lex Christiana circumfertur, qui ferè suas Stationes habent Quebeci, quæ est Metropolis novæ Franciæ, sedes Regij Gubernatoris, & Episcopi.

Florida Regio non ignobilis ad Austrum Sinui Mexicano adiacet, eaque ab Hispanis anno 1549., & à Gallis anno 1562., rursùmque ab Hispanis anno 1566. occupata est, exstructis utrinque fortalitiis, eoque conductis ex Societate Jesu, & Ordine S. Francisci aliquot missionariis tentata est indigenarum

narum convertit sed temp
 andeni Christianæ in F
 rante deinceps cura aut
 cretatum desideraru
 hujus Amer
 I. Azores sive Flan
 mero, Regi Lusitaniz
 Catholicis habitare,
 um est Tercera, in qua est
 venatoris, & Episcopi.
 Antillæ sive Caribum;
 earum jam supra mentio
 minores autem sunt loc
 quarum potissimas Est
 Gall, Angli, & Baravi p
 quæ Caribes Barbari Me
 continent. In his Galli se
 oram per suos Missionari
 quæ lucrum terrenum du
 nitæ. III. Insulæ Sinitis P
 Laurentij in potestate Gal
 qui etiam in Insula Terra
 colonias habent. IV. I
 forniam, quam Dracius
 Narachus anno 1577. de
 1582. Hispani spe plicatur
 rum ad eandem exercem
 um, quam tamen eâ spe
 nit rursus deseruerunt, a
 indigenarum conversio,
 baco jam inchoata erat.
 In America Aust
 Terra Firma, quæ etiam
 um, & ab urbe Gra
 Granatense appellatur
 m plures urbes & oppi
 buerunt, quorum aliqu
 angæ rursus destrueru
 m hanc edomandi vit
 dus in, quam Christiana
 id quæ rursus dissemin
 que est tempore identidem
 ex varijs latin Ordinibus e

narum conversio, sed semper incassum: unde rei Christianæ in Florida procurandæ deinceps cura aut non fuit, aut certè fructum desideratum non tulit.

Insulæ hujus Americæ potissimæ sunt, I. Azores sive Flandricæ, novem numero, Regi Lusitanæ subjectæ, & à Catholicis habitatæ. Præcipua illarum est Tercera, in qua est sedes & Gubernatoris, & Episcopi. II. Insulæ Antillæ sive Caribum; de majoribus earum jam suprâ mentionem fecimus, minores autem sunt longè plurimæ, quarum potissimas Europæi, nempe Galli, Angli, & Batavi possident, reliquas Caribes Barbari Mexicani adhuc retinent. In iis Galli soli animarum curam per suos Missionarios gerunt, reliqui lucrum terrenum duntaxat ambiunt. III. Insulæ Sinûs Fluminis S. Laurentij in potestate Gallorum sunt, qui etiam in Insula Terræ novæ suas colonias habent. IV. Insulam Californiam, quam Dracus Anglorum Navarchus anno 1577. detexit, anno 1682. Hispani spe piscaturæ Margaritarum ad eandem exercendæ occupârunt, quam tamen eâ spe delusi paulò post rursus deseruerunt, unâque desijt indigenarum conversio, quæ non sine lucro jam inchoata erat.

In America Australi.

IN Terra Firma, quæ etiam novum Regnum, & ab urbe Granata Regnum Granatense appellatur, Hispani complures urbes & oppida sensim extruxerunt, quorum aliquot Barbari indigenæ rursus destruxerunt, & eorum furorem edomandi vix alius modus fuit, quàm Christiana Religio: ad quam proinde disseminandam hodièque ex Europa identidem Missionarij ex varijs sacris Ordinibus evocati la-

borant, & novas colonias in omnem partem deducunt. Sunt autem in latissima hac Regione præter varios Religiosos Ordines quatuor Episcopi, & unus Archiepiscopus in urbe Granatensi, quæ est regni Metropolis.

In Peruvium & vetus Regnum hujus Americæ primus Fidem Christianam anno 1529. intulit P. Vincentius de Valverde ex Ordine Prædicatorum in comitatu Francisci Pizarri, qui Regibus Hispaniarum hoc Regnum conquirit, & primus gubernavit. Patri Vincentio paulò post in propaganda Fide Christiana complures ex eodem Ordine socij accessere, quorum aliqui deinceps in tam sancto opere etiam sanguinem vitamque posuere à Barbaris interfecti. Año 1536. ad hanc animarum messem venerunt Operarij ex Ordine S. Francisci, quos inter etiâ S. Franciscus Solanus ob insignè Zelû, & admiranda, quæ patravit, dictus Peruvij Apostolus. Anno 1552. in Peruvium venerunt Religiosi ex Ordine S. Augustini, quos anno 1567. secuti sunt octo Missionarij è Societate Iesu, qui juctis viribus potissimâ Peruvij partem Ecclesiæ Christianæ adjunxerunt.

Porro urbes in hoc Regno sunt satis frequentes & amplæ, earumque caput & Metropolis est Lima sedes Proregis, & consilij Regij, unâque Archiepiscopi, cui in toto Peruvio subsunt Episcopi suffraganei 5., & magnus Hispanorum, & indigenarum Christianorum numerus.

Chile versus Austrum & ad idem Mare Pacificum subjacet Peruvio dives Regio cum aliquot urbibus non contemnendis, quarum Princeps & caput est urbs Imperialis, sedes Episcopi, qui cum alijs duobus toti Regioni in sacris præsidet: Gubernator autem

stationem suam habet in urbe S. Jacobi. Incolæ potissimi Hispani sunt & indigenæ Christiani. Superfunt tamen adhuc Barbari Araucani, qui transmontana inaccessa habitant, etiamnum Hispanis infensi & refractarij.

Paraquaria vastissima Regio, in sex amplas Provincias divisa, à magno Flumine Paraquay, cui adjacet, nomen accipit. Ab anno 1586. Fidem Christianam cœpit edoceri: Jámque anno 1626. ingens multitudo indigenarum à Missionarijs Societatis in certas communitates (Reductiones ipsi vocant) erat distributa, cum anno 1636. instigante malo dæmone ingens Mamaluccorum colluvies (sunt illi malè morati è Lusitanis & Brasilijs progeniti Christiani) Paraquarienses invasit, eorum oppida pagosque despoliavit, ipsosque habitatores captivos divendidit, aut in montes, & solitudines profugere coëgit. Duravit hæc persecutio aliquot annis, postquam profugi à Missionarijs iteratò ad antiquas suas stationes revocati Christiano ritu vivere perrexerunt; quibus proinde adhuc anno 1690. ex Europa identidem aliquot Missionarij è Societate submissi fuère.

Enobilioribus Australis Americæ Regionibus una est Brasilia, quæ anno 1501. sub auspicijs Emmanuelis Lusitanix Regis ab insigni Navarcho Petro Caprale inventa est. Duxit autem tunc secum Capralis unum ex Ordine S. Francisci Seraphici Religiosum cum aliquot Sacerdotibus secularibus, quibus post aliquot tempus successerunt alij adhuc ex eadem Familia Religiosi; sed omnes planè miseris ac Barbarorum insultibus tandem

consumpti sunt. Post annos 48. Joannes III. Rex Lusitanix cupiens res Brasiliæ collapsas instaurare, misit Thomam Sofam Navarchum cum 5. Religiosis à S. Ignatio suppeditatis, è quibus etiam unus & alter à Barbaris interfectus est. Pervicit tandem Lusitanorum & Missionariorum constantia, qua Fidem Christianam inter Brasilos stabiliverunt usque ad annum 1570., quo tempore infamis pirata Jacobus Soria Calvino addictus 40. Missionarios è Soc. Iesu Brasiliam petentes in itinere maritimo ad unum omnes trucidavit, atque in Mare demersit. Tandem etiam Societas Hollandica anno 1624. rem Christianam in Brasilia graviter affixit, quando ductà illuc classe expugnavit Metropolim S. Salvatoris, & subinde totam ferè Brasiliam suæ subjecit potestati, eamque divexavit usque ad annum 1654., quo tempore ejectis iterum Batavis Brasilia ad legitimum suum Dominum & Catholicos redijt, & usque ad hanc tempestatem nostram constitit. Sunt in ea hodie unus Archiepiscopus cum duobus Episcopis suffraganeis & magno Christianorum Lusitanorum & indigenarum numero, qui in dies accrescit.

Supereft in hac America Australi vasta adhuc Amazonum Regio, item Guyana & Terra Magellanica ad Fretum hujus nominis, quæ à Christianis Missionarijs circa confinia alicubi tentatæ, nunquam tamen expugnari potuère. Unde hodièque in suis superstitionibus perseverant, donec divina miseratio etiam his Barbaris viam ad cœlum aperiat.

Atque hæc tandem est succincta totius Orbis Christiano - Catholici de-

Uobitarum est hodie
connexa esse cum Asia, &
ca per modicū quendā l
latitudo est milliariū Ital
leucarū Germanicarū 51.
Scolstris Rex Egypti perfo
tas est magnis impensis, te
nata. Major est controversia
gypsis, an America, quæ
Orbis terreni, alicubi
tam Asia vel Europa, Re
gata, nunquam tamē ab ul
Sed neque solo discurtu, a
tulatione decidi res potes
met ab experientia, & ince
tione totis partium Globi
quem habent ad invicem. Ex
veterum ac modernorum
dationibus conatus sum es
Figura secunda Folij A. A. I
Geometrica, quæ null
ndandum est aptior & magis
o, oculo nempe posito
ni polo Arctico. Hæc enim
o (quantumvis non sit e
o) longe tamen est sincer
tilior, quam ulla alia, c
veto Optica, quæ rerum
ne nimium deformat. I
Fig. II. exhibentur quatu
opus, nempe Europa, Asia, A
merica, eo plinè situ ad inv
o hætenus a præcipuis Geogr
explicata sunt. Testaturque ma
expensio, Europam Alizati
per longum terræ spatium, uni
scolum in Europa. Ab Asia
Europam per Fretum, Hæc

descriptio. Qui plura & enucleatius
exposita desiderat, legat Patrem Hazar-
tum, & nostram Geographicam Hier-
archicam. Ad alia nunc transimus,

PROPOSITIO II. Quæ cohærentia partium Globi Terraquei?

Indubitatum est hodie, Europam
connexam esse cum Asia, & hanc cū A-
frica per modicum quendam Isthmum, cu-
jus latitudo est milliariū Italicorum 124.,
Leucarū Germanicarū 31., quem olim
Sesostris Rex Ægypti perfodere cona-
tus est magnis impensis, sed irrito co-
nato. Major est controversia inter Geo-
graphos, an America, quæ est quarta
pars Orbis terreni, alicubi cohæreat
cum Asia vel Europa. Res multum
agitata, nunquam tamē ab ullo est de-
cisa. Sed neque solo discursu, aut inani
speculatione decidi res potest, quæ
pendet ab experientia, & sincera exhi-
bitione situs partium Globi terreni,
quem habent ad invicem. Eum igitur
ex veterum ac modernorum Figuris &
relationibus conatus sum exprimere
in Figura secunda Folij A. A. Delinea-
tione Geometrica, qua nulla ad hoc
præstandum est aptior & magis univer-
salis, oculo nempe posito in ipso
mundi polo Arctico. Hæc enim repræ-
sentatio (quantumvis non sit exactis-
sima) longè tamen est sincerior, &
verosimilior, quàm ulla alia, cum pri-
mis verò Optica, quæ rerum figuras
omnes nimium deformat. In hac
igitur Fig. II. exhibentur quatuor Or-
bis partes, nempe Europa, Asia, Africa,
& America, eo planè situ ad invicem,
quo hætenus à præcipuis Geographis
expressæ sunt. Testaturque manife-
sta experientia, Europam Asiæ adhære-
re per ingens terræ spatium, uti patet
ad oculos in Figura. Ab Africa se-
parari Europam per Fretum Hercule-

um, nemo tam rudis est, qui nesciat
etsi non desint, qui cum Varenio, aliis-
que censent, Europam olim cum Af-
rica fuisse connexam, apertumque Fre-
tum illud Herculeum vi & impetu a-
quarum è Nilo ac Propontide in Ma-
re Mediterraneum irrumpentium. Ve-
rùm hoc ipsum probabile non est, quia
Author naturæ omnia in Orbe terra-
rum Flumina ita sapientissimè disposuit,
ut viam haberent non impeditam suo
cursui, sed liberè in Mare defluerent ju-
xta illud Eccles. I. *Omnia flumina in-
trant in mare. & mare nõ redundat.* Nec
emendare primum postea voluit, quod
necesse emendandum fore antè prævi-
dit. Quòd si tamen Mare Mediterra-
neum clausum voluisset natura, alio mo-
do impedire potuisset, ne redundaret,
quemadmodum impedit Mare Caspium,
in quod influunt complura magni no-
minis Flumina, quod tamen non re-
dundat, nec sua litora transcendit, sed
per meatus subterraneos in Mare Eu-
xinum, & inde in Mare Ægæum, & Me-
diterraneum se exonerat. Igitur,
quòd jam in ipso mundi exordio aper-
tum fuerit Fretum Herculeum, etiam
hæc militat ratio; quia in creatione
mundi natura eo cuncta disposuit mo-
do, ut faciliteret communicationem
inter mortales, idque fit præcipue per
Mare & Flumina; idcirca utraque pas-
sim insinuavit in interiora terræ & par-
tes Mediterraneas. Ejusmodi cum pri-
mis sunt ipse Sinus sive Mare Mediter-
raneum inter Europam, Asiam, & A-
fricam; Sinus Arabicus inter Asiam, &
Afri-

Afri-

Africam: Sinus sive Mare Ægæum & Mare Nigrum itidem inter Asiam, Africam, & Europam: Sinus Mexicanus inter utramque Americam &c. Sed & magna Flumina ita disposuit natura, ut per ea commodus esset ingressus ad interiora Regionum amplissimarum. Ita sanè disposuit Nilum, & Nigrum in Africa: Flumen Paraquarium & Flumen Amazonum in America Australi, & Flumen Mesaschippi & S. Laurentij in America Boreali: in Asia verò complura sunt, quæ nata ex monte Imao, & Caucaſo in omnem partem ex terræ Meditullio decurrunt ad Oceanum: In Europa sunt Rhenus & Danubius, aliæque majora Flumina, quæ à partibus internis ad externas, & Maria diversa transeundi occasionē præbent. Igitur providè admodum natura Europam ab Africa sejunxit, & incredibili commodo navigantium, & negotia exercentium Mare Mediterraneum Oceano commisit. Sed nunc etiam ad reliquas partes transimus,

Europa etiam separatur ab America per Mare Boreum sive glaciale, quod inde constat, quia Europæi quot annis magno numero per Mare Norwegicū ex Europa navigant ad montes Spizbergiæ ad capturam Balænarum, & per eas partes longè latèque discurrunt, nullibi tamen terram reperiunt, qua Europa cohæreat cum Spizbergia: sed nec adhuc certum est, an Spizbergia alicubi connexa sit cum Grœnlandia, & an Grœnlandia sit Insula, an verò sit conjuncta cum America in parte C. Nec denique certum est, an pars C. jungatur parti D. Rursus adhuc dubium est, an nova Zembla cohæreat cum Spizbergia, & licet cohæreat, necdum tamen constat, an post Fre-

tum Nassovium sive Weigatz nova Zembla juncta sit Tartariæ Asiaticæ. Porro hujus ignorantia causa est, quia Europæi ubique in his partibus Borealibus tentârunt quidem transitum per Maria, Sinus, & Freta, nullibi tamen propter vehementiam frigoris & obstantem glaciem potuerunt perumpere, unde neque certam aliquam relationem de ijs reddere.

Præcipuum adhuc dubium est, an saltem Asia connexa sit cum America, si enim hæ duæ partes sunt connexæ, tunc hoc ipso etiam reliquæ duæ partes per Asiam Americæ cohærent: quæcunque enim in creatis connectuntur cum uno tertio, etiam connectuntur inter se. Quod Asia conjuncta sit cum America, rursus nullum est probabile fundamentum: si enim conjunctæ sunt hæ duæ partes, tunc Tartaria alicubi connexa est cum terra & Regno Anian, de quo tamen rursus certi nihil constat: sed neque scitur, an Insula California aut terra Anian cohæreat cum terra Societatis (vulgo Compagnie-Land) quæ partes à Lusitanis, Anglis, & Batavis, secundum oras Maritimas detectæ sunt, & ab invicem distant facillè 450. leucis Germanicis, sive 30. gradibus Æquatoris. Quod si verum esset, quod ante annos 30. etiam scripto impresso vulgatum est, nempe Batavos per Fretum Nassovium, & Oceanum Tartaricum novam aperuisse viam ex Europa in Japoniam, eamque clam habere, & suis commodis peropportunam, tunc hoc ipso nulla esset inter Asiam & Americam connexio. Verum cum nulla hæcenus experientia illud assertum confirmârit, haud immeritò inter fabulas computari meruit.

Certi igitur nihil habetur de connexione Americæ, & Asiæ; cum neu-

tra

Varia Maris & C

Confunduntur hæc de la Mare & Oceanis Geographis & Nauticis nomen non reperitur, at solum nomen Maris dicitur Deus aridam, terram, etiamque aquarum appellatur. Oceanus vox Græcis usitata, qui Patrem Nympharum nomine compellabant. Latini autem intelligunt totius aquarum, quæ toti moli terræ continentur: cujus primaria divisio est in quatuor mundi plagas, quarum pars I. dicitur Orientalis, sive Eous; quia sita est ad orientem solis, non absolute, sed nempe respectu Europæ. Pars II. dicitur Occidentalis, quia sita est ad occidentem, sive ad partem, in qua sol occidit. Pars III. dicitur Meridionalis, quia sita est ad austrum, sive ad partem, in qua sol occidit. Pars IV. dicitur Septentrionalis, quia sita est ad septentrionem, sive ad partem, in qua sol occidit.

tra secundum partes Boreales plenè detecta, neque deinceps facilè detegenda sit: quia cessarunt causæ, ob quas olim ad has partes Boreales penetrarunt Europæi, videlicet spes lucri faciendi, aut certè viæ brevioris detegendæ ad opes conquiendas. Cùm verò in partibus Borealibus frigidissi-

mis opes nullæ, auri & argenti nihil uspiam comparuerit, sed nec transitus ad Indos, & Americanos obtineri possit, neutrum deinceps facilè tentabunt Angli & Batavi, quorum multi in hoc itinere investigando aut miserè perièrunt, aut re infecta ad suos redierunt.

PROPOSITIO III.

Varia Maris & Oceani divisio, & nomenclatura.

Confunduntur hæc duo vocabula Mare & Oceanus etiam à Geographis & Navarchis. Oceani nomen non reperitur in sacris Literis, at solum nomen Maris Genes. I. *Vocavit Deus aridam, terram, congregationesque aquarum appellavit maria.* Oceanus vox Græcis usitata Poëtis, qui Patrem Nympharum hoc nomine compellabant. Latini per Oceanum intelligunt totius aquæ colluviem, quæ toti moli terrænæ circumfluat: cujus primaria divisio fit secundum quatuor mundi plagas in 4. partes, quarum pars I. dicitur Oceanus Orientalis, sive Eous; quia situs est ad Ortum solis, non absolutè, sed respectivè, nempe respectu Europæ nostræ; nam hic ipse Oceanus, qui nobis Europæis Orientalis est, Americanis est Occidentalis, uti patet ex Figura II. Folij AA.

Pars II. Oceani dicitur Oceanus Occidentalis; quia nobis Europæis ad Occasum sita est, & in eadem nobis Europæis sol occumbit.

Pars III. Oceani vocatur Oceanus Australis sive Meridionalis, quo nomine venit totum illud spatium, quod ab Æquatore usque ad Polum Antarcticum extenditur.

Pars IV. Oceani vocatur Oceanus Borealis sive Septentrionalis, qui ferè à gradu 50. Borealis Latitudinis usque ad Polum Arcticum porrigitur. Atque hæc est vera & primaria Oceani divisio, altera & secundaria fit in Maria, quorum tot ferè sunt nomina, quot sunt Provinciæ & Regiones, quas Oceanus alluit. Alia adhuc nomina fortitur Oceanus à situ, conditionibusque, & proprietatibus. Ita Mare dicitur Mediterraneum sive internum, quia inter duas terræ partes sive continentes interfluit. Mare pacificum appellatur, quia nullus in eo ventorum ac fluctuum conflictus aut tumultus. Mare glaciale vocatur, quia hyberno tempore magnam partem frigore astringitur, & congelatur. Alicubi Archipelagi nomen fortitur Oceanus, ubi certæ congeries Insularum reperiuntur. Ejusmodi est Archipelagus S. Lazari in Mari Eoo sive Orientali cum Insulis Indicis, Philippinis, &c. Item Archipelagus Græciæ in Mari Ægæo, cum Insulis Cycladibus, aliisque. Archipelagus Mexicanus ad sinū Regnūmq; Mexicanū cum Insulis Antillis & Caribum. Archipelagus Atlanticus in Mari Atlantico cum Insulis Canarijs, Hesperidum &c. Denique

G

que

que Sinus appellatur, ubi Oceanus intra terram se infinuat : Fretum dicitur angustus inter duas terras Oceani transitus.

Atque hæc præcipua sunt, & moderna Marium & Oceani nomina : veteres quoque ut varia, & propria ter-

ris, ita & Oceano nomina contribuerunt, inter quæ sunt Mare del Nort, & Mare del Zur, Lusitanis olim Navarchis usitata ; priori namque vocabulo Oceanum Borealem, posteriori Australem compellabant, quæ hodie tamen vix amplius in usu esse solent.

PROPOSITIO IV.

Terræ & Insulæ Boreales circumpolares.

Multa apud Geographos æquè ac Historicos circa has terras vera permixta falsis fabulisque reperies. Nos vero - similia selegimus, & in compendio hic referimus.

§. I. LAPPONIA.

Regio est amplissima & extrema Europæ ad Mare glaciale sita, atque Norwegiæ, Sueciæ, & albæ Russiæ ad Boream objecta, eaque triplex, Danica, Suecica, & Moscovitica, sive Russica. Olim totus hic tractus dividebatur in Finmarchiam, Schrickfiniam, & Biarmiam 150. Leucas Germanicas ab Ortu in Occasum extentus. Regio est frigidissima : unde arbores vix ibi aliæ præter Pinum, Betulam, & Abietem ; fruteta tamen varia cum primis Myrtus, Juniperus : muscus autem varius & copiosus pabulum Rangiferorum (animalia sunt à cervis haud multum diversa) quibus pro equis & vaccis utuntur Lappones ; eorum namque lacte, carnibus, ac pellibus utuntur, eorumque subsidio ingentia itinera præsertim hyberno tempore conficiunt, suamque supellectilem, & tuguria, ac tentoria è piscium & ferarum pellibus concinnata ab uno loco ad alterum deportant, ubi Rangiferis pabulum, & suæ vitæ alimenta ex piscibus ac ferarum carnibus reperiunt. Viri ac feminae eodem ferè habitu vestiti incedunt,

quem solæ tamen feminae ex piscium & ferarum pellibus conficere solent, subuculas nempe, & caligas, quibus subinde etiam togam è panno laneo feminae superiniiciunt, ditiores quidem rubri aut cærulei coloris, pauperculi autem candidi. Superstitiosi sunt Lappones ultra, quàm dici potest ; ad suas divinationes certis utuntur tympanis, quibus inscriptæ sunt variæ rerum figuræ, rapiunturque à diabolo demerati in longas extases, è quibus ad se reversi futura annunciant tanquam præsentia. Religio Christiana etiam Schefero teste circa annum 1277. tempore S. Eriici Regis Suecorum ad Lappones est delata, cui subinde defectu Sacerdotum Catholicorum sensim collapsæ anno 1559. Gustavus I. Rex Sueciæ sectam Lutheranam superinduxit, & primus à Laponibus annua tributa exegit : utrumque deinceps continuârunt Regni successores, & præcipuè Christina Sueciæ Regina exstructis hincinde in Suecica Lapponia templis.

§. II. SPITZ-

§ II. SPITZBERGIA.

Polo Arctico proxima hæc est Europæ portio sub gradu 78. Latitudinis, & ultrà constituta, ac Lapponiæ opposita. Nomen accepit à montibus acutis, quod Germanis sonat vocabulum Spitzberg; tractus enim est montium altissimorum ab Occasu in Ortum & ab Austro in Boream porrectus incertæ adhuc extensionis, nihil in eo crescit, præterquam muscus, & circa solstitium æstivum herbæ aliquot, quæ ex stercore avium sylvestrium & aquatilium ad litora commorantium progerminant. Animalia, quæ hîc reperiuntur, ferè amphibia sunt; equi, lupi, vitutli, & ursi Marini iidemque plerique candidi. Rangiferi soli inter montana vagantur musco ad multam pinguedinem nutriti. Hos montes anno 1596. reperisse dicuntur Baravi, quando ad Chinam & Orientales Indias transitum quærebant, eumque hodie quotannis mense Majo cum alijs Europæis frequentare solent ad capiendas Balenas, quæ æstivo tempore ex Oceano Australi ingenti numero ad vitandos calores circa Grænlândiam & hos Spitzbergiæ montes conveniunt.

Porro ut hyeme ad hæc montana est frigus propè intolerabile, & plerumque in medium usque Junium extentum, ita post solstitium æstivum æstus adeò vehemens est, ut pinguedinem, quam ex Balenis intra sua navigia repositam asservant nautæ, instar olei liquefaciat: eo namq; tempore cessant nives, grandines, & venti Boreales frigidissimi, quos nautæ in suo itinere à mense Majo continuos experiuntur, unaque glaciè infestam, quæ ante solstitium à calore solis resolvi-

tur, & à ventis Borealibus versùs Austrum ingenti vi propellitur. Historiam ejusmodi navigationis annuæ ad has partes, ipsamque piscandi rationem semel iterumque typo expressam vulgârunt Hamburgenses anno 1671., qui & ipsi huic Balenarum piscationi intervenire solent, quarum quot annis magna copia capitur, quas inter aliquæ 160. pedes, nec rarò etiam 200. longæ reperiuntur.

Illud omnino mirum est, quòd, et si tanta multitudo navium hominumque quot annis hoc in loco conveniant, nemo tamen ullus hæctenus exploraverit, an Spitzbergia sit Insula, an verò continens magna usque ad Polum, vel ad Ortum, aut Occasum longiùs porrecta.

Mihi quidem Insulam esse hoc argumento suaderi posse videtur; quia, cum natura in hac mundi structura nihil supervacaneum statuerit, non apparet, quem finem habiturum esset ingens illud terræ spatium hoc loco constitutum, utpote quod nemo mortalium ob immane frigus habitare, nec commodi aut emolumenti aliquid inde accipere poterat: satis autem erat Insulam quandam hîc statui, quæ navibus ventorù impetu huc fortè delatis commodum alicubi portum, & opportunâ piscatoribus æquè ac piscibus

stationem ad certum tempus
suppeditaret.

§. III. Islandia Infula, & veterum ultima Thule.

Authores complures de hac Infula scripserunt; ex ijs fuere Diethmarus Blefkenius prædicans Lutheranus, qui Islandiam præsens inspexit anno 1564., & Arngrimus Jonas etiam natus Islandus, qui anno 1610. tribus libris hanc suam Patriam descripsit, eamque in ipso circulo Arctico constituit. Detecta primò creditur Infula circa annum Christi 874. à quodam Ingulfo nobili Norwego, qui Tyrannidem Regis sui Haraldì fugiens in Islandiam fortè ex fama notam delatus est, secumque complures conterraneos in eandem statione postliminio attraxit. Infula sat ampla circuitu suo ultra 288. Leucas Germanicas complectitur, plena montibus, quos inter mons Hecla Vulcanus & Helga eminent. Arbores vix alias gignit Islandia præter Betulas, pascua tamen pinguis, & magnam equorum, ovium, pecudumque copiam; unde & lacte, butyro, & caseis abundat, cum primis verò piscium multitudine, quos indigenæ plerique piscatores è fluminibus ipsoque Mari capiunt, ventoque induratos cum exteris pane, vino, cerevisiâ, variâque suppellectili permutant, cum monetâ, & auro, argentoque sint destituti. Urbes nullæ sunt in Infula, cum plebei ut plurimum in cavernis & locis subterraneis habitent propter immanes ventorum status. Ditiores domus suas exstruunt ex ligno, quod teste Blavio Lubecenses, Hamburgenses, & Rostuchienfes quot annis eò deducunt. sunt tamen non pauci, qui etiam domicilia sibi fabricant ex ossibus Balenarum, è quibus etiam alia utensilia scitissimè, & ad splendorem

usque elaborant. Vestitus idem ferè viris fœminisque è panno, quem ipsi rudem contexunt; ab exteris tamen meliora accipiunt ditiores, qui magis splendide incedunt. Avita Christiana Religio ab Olao Rege Norwegiæ (qui eam sibi subjecerat) in Islandiã introducta est circa annum Christi millesimum, & deinceps semper à duobus Episcopis Catholicis gubernata est usque ad annum 1558., quo tempore, teste Arngrimo, Christianus III. Rex Daniæ & Norwegiæ in sua Regna, & hanc Insulam Lutheri sectam induxit, ejectis inde Episcopis Catholicis, & novem Monasterijs utriusque sexus profanatis, suoque fisco & secularium usus attributis. Solent Islandi non secus ac Lappones dæmonum fraudibus inducti ventos exteris divendere, aliisque suis superstitionibus vacare. Distat Islandia à Norwegia Lecuis Germanicis 150., à Grœnlandia fortè 90. Hæc Infula passim ab authoribus Thule appellatur: inter veteres quidem sunt Strabo, Plinius, Livius, Tacitus &c., inter modernos autem Cluverius, Mercator, Morerus, Baudrandus, alijque. Verum hanc opinionem inde rejiciunt aliqui, quod Islandia primùm habitari cœperit anno 874. (ut modò dictum est) Thule verò jam tempore Romanorum, & ante Christum cognita fuerit. sed non desunt Insulæ prius ab Europæis cognita, antequam ab ullo essent habitatæ (præsertim in America) è quibus si fuisset Islandia, potuisset illa nihilominus dici Thule, etsi prius fuisset cognita, antequam habitata. Comdenus tamen Geographus Anglicanus Thulem credit

dit esse Islandiam, quæ
desit Islandiam interjacet

§. I

agens terræ spatum ab
Occidentem & versus A

Part I. Verus Grœnlan
& Orientalis; pars a
nova Grœnlandia, eadem
dentalis. Verus Grœnla
creditur à quodam for
Norwego, qui ob patre
tum è patria cum filio fu
in Islandiam fugit, & ex
dem decessit, relicto Erico
fite, qui nec hilo melior fa
vito & ipse homicidio ex
toge: e coactus terram novam
in Islandia versus Boream h
distam inavolentem, indaga
vuit. Igitur concessa navi
to post tempore ad Insula
est Grœnlandiæ vicinam, q
nomine vocavit Ericum, h
Insulam, in qua etiam trient
vuit; inde vero per zitate
vicinam transgressus binas
vultur, quas Westerborg
borg appellavit. Post hæ
Insulam reversus cum terræ no
væ dores Islandis multu
vultur, multos eorum ind
vulturque illic transferrent;
Insulam suam Leiffe, quem
Insulã deduxerat, ad Regem
Olaum Truggerum ab
Insulam reverfus est
vultur hæ exacto, etiam filiu
vultur sacris, Rege adnente
vultur uno Sacerdote rec
vultur: vultur, ceterisque ind
vultur Insulam Christianam

dit esse Shetlandiam, quæ inter Orca-
des & Islandiam interjacet, quod ho-
dièque à nautis vocetur Thylenfel,
quod idem illis sonat ac Thule-Insula.

§. IV. GROENLANDIA.

Ingens terræ spatium ab ipsa ferè Spitzbergia tractu longissimo ab Oriente in
Occidentem & versùs Americam extensa, in duas partes hodie dividitur.

Pars I. Vetus Grœnlandia vocatur
& Orientalis; pars altera dicitur
nova Grœnlandia, eadèmq; Occi-
dentalis. Vetus Grœnlandia detecta
creditur à quodam Forvaldo nobili
Norwego, qui ob patratum homici-
dium è patria cum filio suo Erico rufo
in Islandiam fugit, & ex hac vita ibi-
dem decessit, relicto Erico filio super-
stite, qui nec hilo melior Patre suo, pa-
trato & ipse homicidio ex Islandia pro-
fugere coactus terram novam, quam
ab Islandia versùs Boream haud longè
dissitam inaudierat, indagare consti-
tuit. Igitur conscensâ navi haud mul-
to post tempore ad Insulam delatus
est Grœnlandiæ vicinam, quam à suo
nomine vocavit Ericson, hoc est, Erici
Insulam, in qua etiam triennio hyber-
navit; inde verò per æstatè in Grœn-
landiam transgressus binas stationes
construxit, quas Westerbürg, & O-
stroburg appellavit. Post hæc in Is-
landiam reversus cum terræ novæ à se
inventæ dotes Islandis multùm com-
mendâsset, multos eorum induxit, ut
se, suâque illuc transferrent; ipse verò
cum filium suum Leiffe, quem secum
in Islandiã deduxerat, ad Regem Nor-
wegiæ Olaum Truggerum ablegâsset,
in Grœnlandiam reversus est, quò,
anno ferè exacto, etiam filius jam
Christianis sacris, Rege adnitente, ini-
tius cum uno Sacerdote redijt, &
subinde parenti, cæterisque indigenis
Grœnlandiæ Fidem Christianam per-

suasit; quod juxta diversas Relationes
& Chronica circa annum 982. evenisse
credibile est, quo tempore necdum
Christianam Fidem Islandia receperat.

Succesflu temporis, & aucto jam
incolarum numero urbes duæ exstru-
ctæ sunt in Grœnlandia, una in parte
Orientali, eaque dicta Garde, ubi se-
des erat Episcoporum & templum Ca-
thedrale S. Nicolai, quorum successores
omnes enumerat Arngrimus Jonas
in suo specimine Islandico usq; ad an-
num 1389., quo tempore ultimū eo-
rum, Henricū nomine, Dietæ sub Mar-
garita Daniæ & Norwegiæ Regina in
Finlandia celebratæ præsentem fuisse
testatur Chronicon Danicum, in quo
etiam refertur, Andream quendam
ab Eskildo Drontheimensi Norwegiæ
Metropolitano anno 1406. dicto Hen-
rico Gardensi Episcopo successorem in
Grœnlandiam missum, de neutro ta-
men deinceps notitiam aliquam inde
relatam.

Urbs altera in parte Occidentali
ædificata dicta est Alba, à qua unius aut
alterius diei itinere abfuit celebre illud
Monasterium S. Thomæ, de cujus stru-
ctura & conditione mira retulit ejus-
dem Monasterij Monachus, quæ in sua
historia recenset Blefkenius & Arn-
grimus; de Episcopis autem urbis Al-
bæ neuter meminit, Ad utramque
hanc urbem, & veterem Grœnlandiam
olim Danos & Norwegos commercij
causâ frequenter navigâsse, & Grœn-

landis ac indigenis varia vitæ subsidia intulisse, sed & præter tributa Norwegiæ Regibus pendi quot annis solita etiam multum butyri, caseos, pisces, & ferarum pelles inde retulisse testatur Chronica, & passim antiquiores Geographi. Atque hæc vetus Grœnlandia jam ab anno circiter 1400. à nautis & Navarchis ignoratur, & quaeritur, at non ampliùs reperitur.

Porro causam hujus plerique Authores haud immeritò in glaciem conjiciunt, quæ quot annis his terris circum polaribus hyberno tempore identidem accrescit; & siquidem hyemes aliquot succedant solito severiores, tantò etiam glacies in molem majorem augetur, & instar montium accumulatur, quæ deinceps nullo ampliùs sole liquefieri, aut dissolvi potest. A trecentis igitur ferè annis hæc vetus Grœnlandia jam delituit, nec ab ullo hæctenus reperta scitur, etsi à diversis nautis & Navarchis inquisita fuerit. Anno namque 1577. Martinus Forbischer ad eam indagandam ex Anglia solvit: cùmque diutiùs ultra Norwegiam Mare Boreale percurrisset, tandem ad Occidentem conversus fretum quoddam ad novam Grœnlandiam detexit; freto quidem tunc nomen suum imposuit, sed ingruente jam hyeme in Angliam redivit. Altero igitur anno sub auspiciis Elisabethæ Reginae cum tribus navibus reversus ad priorem locum Forbischer reperit magnam multitudinem Barbarorum, qui habitu, statura, moribùsque Lappibus perquam similes adduci nequaquam potuerunt, ut cum Anglis familiaritàs agerent, aut mercimonia permutarent: quin quòd uno eorum ab Anglis intercepto adfuit repentè integer illorù exercitus sagittis, fundisque

armatus, qui tamen explosis sclopis ac tormentis territus dissipatùsque ampliùs non comparuit; unde re infecta Forbischer cum suis in Angliam rediit. Anno subinde 1605. & duobus sequentibus iteratam classem cum aliquot navibus ad eandem novam Grœnlandiam submisit Christianus IV. Rex Daniæ, cum quibus paulò familiaritàs egere Grœnlandi; unde iteratis vicibus aliquot ex iis in Daniam, licèt inviti, abducti sunt, ubi semel iterumque profugi, rursumque retracti tandem mœrore, & patriæ suæ desiderio contabuere. Eandem navigationem deinceps ab anno 1636. prosecuta est societas Grœnlandica sub auspiciis Regum Daniæ, eamque adhuc continuari testatur quædam Relatio ante annos 20. ferè Norimbergæ in lucem edita.

An verò tanta hodie cura sit Christianæ Fidei in novam Grœnlandiam introducendæ, qualis olim fuit Regum Daniæ & Norwegiæ, cum primis verò Romani Pontificis in convertenda Grœnlandia veteri, equidem vehementer ambigo; certè hoc posterius constat ex Bulla Gregorij IV. ad S. Ansgarium Hamburgensem Archiepiscopum, & Daniæ Apostolum scripta, item ex Copia cujusdam Bullæ Pontificiæ in quodam Chronico Danico repertæ, qua Archiepiscopus Bremensis constituitur caput Borealiùm Ecclesiarum, nempe Norwegiæ, Islandiæ, & Grœnlandiæ, uti hæc ipsa tradit paulò antè memorata Grœnlandia Descriptio anno 1679. Norimbergæ edita, quæ tamen de Christiana Fide in novam Grœnlandiam introducta nec verbo quidem mentionem facit, unde tot animæ in nova Grœnlandia repertæ, Christi Sanguine redemptæ

FOL. Z. I.

qui fecit Solem ignorant

lanes
hulorum illis

ARCTICVS.

ARCTICVS.

LAPPEN MARCKE

LAN...
ANDRE...
RIS...
TIO...

10

20

30

40

50

110

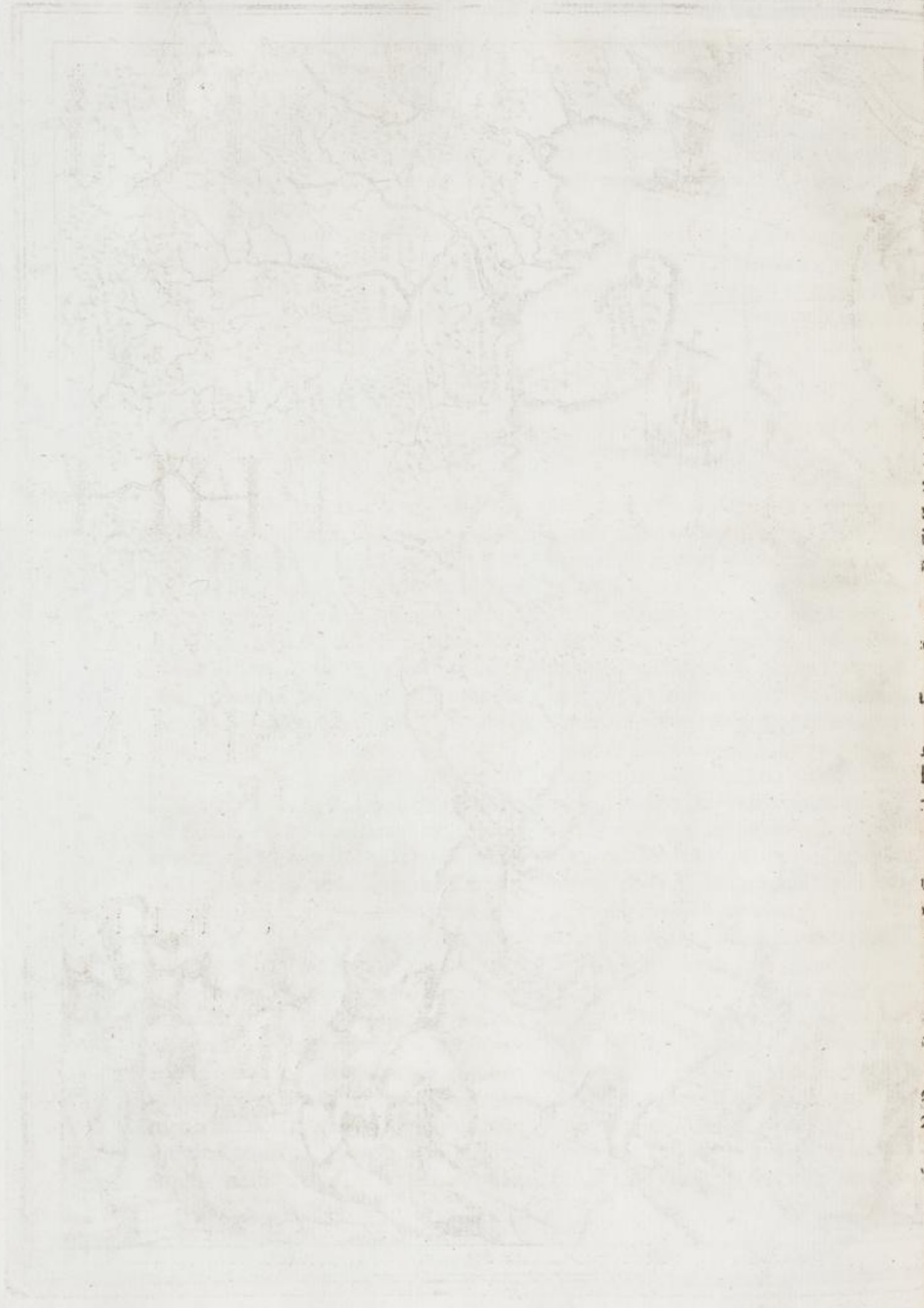
100

90

80

70

60

ya
na
ne
us
s,
m
i-
s-
a
r.
),
-
r
z.
is
-
?
c
t-
s.
l.
-
-
-
a
-
s
2.
A

detempore hodie incertum, cu
na Ecclesia in partibus o
mibus non possit, & nemo
natus qui velit.
Si autem hactenus die
inspiciantur, duz inspicie
figurz, nempe Figura Foli
mens omnes Regiones circ
um Greenlandia, qualem
am designavit Bleskenius,
ordinem duarum urbium C

E hae terra à gradu 7
dinis ad 77. versus Pol
em porrecta, & Ostio Oc
cuminis, & Samoedorum Pa
rtis, à qua modico tantu
Morsio (vulgò Waigatz)
est. A plerisque Insula cred
it habere etiam à moder
graphis exprimitur. Primum
est nova Zembla à quodam
Stephano Barrovo anno 15
nigis subinde explorata ab
anno 1596. quando semel
et ac tertio conati sunt per
strivium aperire novam vi
am à Japoniam; verum
impediti sunt à glacie, quae
in insula accumulata naves
detulit, & nautas in nova Z
embla coegit anno 1597. ex
gradu 76. Latit. domicilio e
Mare aliunde advecta op
tad sitis evolverat. Substi
tuit in hoc loco & suo erg
tuo omnino 15. per menses fer
tate tempore confictati sunt cur
pore infimo, quod omnem
locum a ignem superavit, et
tunc & via viam generosissim

demptæ hodie intereunt, cum Romana Ecclesia ijs in partibus opem ferre miseris non possit, & nemo alius reperitur, qui velit.

Ut autem hæcenus dicta clariùs intelligantur, duæ inspiciendæ sunt Figuræ, nempe Figura Folij Z. I. exhibens omnes Regiones circumpolares cum Grœnlandia, qualem ut Insulam designavit Blefkenius, qui tamen ordinem duarum urbium Gardæ, &

Albæ invertit. Altera Figura est III. Folij A. A. in qua Grœnlandia proponitur conformis Historiæ, quæ urbem Gardensem Orientalem, Albam verò Occidentalem ponit. Præcipui autem Authores Grœnlandiam Insulam faciunt, non autem continentem cum Spitzbergia, aut America connexam, quæ opinio etiam mihi probatur ob rationem paulò antè circa Spitzbergiam traditam.

§. V. Nova Zembla.

Est hæc terra à gradu 70. Latitudinis ad 77. versùs Polum Arcticum porrecta, & Ostio Obij magni fluminis, & Samoedorum Patriæ objecta, à qua modico tantùm freto Nassovio (vulgò Waigatz) dirimitur. A plerisque Insula creditur, & sub hac forma etiam à modernis Geographis exprimitur. Primò inventa est nova Zembla à quodam Anglo Stephano Borroveo anno 1556., & magis subinde explorata ab Hollandis anno 1596. quando semel iterùmque ac tertio conati sunt per fretum Nassovium aperire novam viam in Chinam & Japoniam; verùm semper impediti sunt à glacie, quæ montium instar accumulata naves eorum conclusit, & nautas in nova Zembla hybernare coëgit anno 1597. exstructo subgradu 76. Latit. domicilio è lignis, quæ Mare aliunde advecta opportunè ad litus evolverat. Substitèrunt igitur in hoc loco & suo ergastulo viri omnino 15. per menses ferè 10., quo tempore conflictati sunt cum frigore sævissimo, quod omnem ferè focum ac ignem superavit, cereviam & vina etiam generosissima in

glaciem vertit, & omnem jis saporem ademit. Præterea pugnandum iis identidem fuit cum vrsis albis, monstris marinis, morbis insolitis, & cum ipsa tandem aura & atmosphæra, quæ adeò subinde densa fuisse dicitur, ut horologio motum ademerit, ipsis autem viventibus respirandi facultatem interceptura omnino videretur. Termini tot malis cessèremortui, & inter nives sepulti, reliqui 12. utcunq; afflicti Amstelodamũ redièrunt 29. Octob.

Illud hìc notatu dignum est, quod nautæ experti asserunt, nempe majus esse frigus, & glaciem longè frequentiore in partibus novæ Zemblæ, quàm in ipsa Grœnlandia, cum tamen hæc non minùs, immo magis ad Polum Arcticum accedat, quàm illa; præterea tempore æstivo ad Grœnlandiæ litora reperiri pascua sat pingua (à quorum virore etiam nomen Grœnlandiæ obvenisse creditur) cum è contrario nova Zembla etiam media æstate nive sepulta rigeat, nec herbas nec animalia domestica ferat. Porro hujus differentiæ causa alia non est, quàm venti Australes, qui rectà & sine impedimento ad Grœnlandiam usque aspi-

aspi-

aspirant, non item ad novam Zemblam, utpote quibus aditum tota Asia continens intercludit, uti ad oculum patet contemplanti Figuram II. Folij A. A. Fruitur hoc eodem beneficio naturæ etiam Anglia, quæ etsi magis ad Polum accedat, quàm utraque Germania, mitiori tamen aurâ gaudet & pascuis longè felicioribus.

Inter Insulas Boreales paulo majores à quibusdam Geographis antiquis ponitur etiam Frislandia; sed perperam: nemo enim de hac Insula

ex modernis nautis & Navarchis mentionem facit, qui tamen identidem per ea Maria, ubi hæc Insula statuitur, jam olim hodièque navigando discurrunt; Hieronymus Megiferus in Libro, què Septentrionem Nov-Antiquum inscribit, hujus Insulæ typum, unaque descriptionem prolixam multis figmentis refertam tradit, & nobili familiæ Venetæ Zenorum hujus Insulæ inventionem in fabuloso quodam comento adscribit. Vide de hac Insula Folium Z. I. propè Islandiam ad sinistram,

§. VI. Terra Jedso, Terra Societatis, & Fretum Anian.

Terra Jedso, alijs Jesso, ad Orientem penultima est, eaque necdum satis cognita, unde litis occasionem movit Geographis. Alijs annexa videtur orientali Tartariæ; alijs separata creditur. Aliqui volunt esse annexam Japoniæ: alij esse distinctam ab ea. Quòd à Tartaria distincta sit, inde probabilissimum sumitur argumentum, quia non scitur Japoniam aliquando fuisse tentatam, aut occupatam à vicinis Tartaris Orientalibus; cum tamen illi vicinum ac potentissimum Imperium Chinense sæpiùs invaserint, hodièque occupatū teneant in sua potestate, non obstante famoso illo, ac fortissimo muro tot armatis militibus custodito; quantò magis & faciliùs expugnassent illi Japoniam ditissimam, magnitudine & potentiâ multùm Chinâ inferiorem, si Mare non intercessisset, quò securior, magisque munita Japonia, quàm muro suo Chinense Imperium; quantò enim potentiores magisque formidabiles Tartari sunt in Terra, tantò debiliores, minùsque exercitati sunt milites in

pugna maritima. Quòd verò Terra Jedso annexa sit Japoniæ per modicum quendam Isthmum, affirmat P. Ricciolus in sua Geographia Reformata, & indubitatè asserit tribus in locis Arnoldus Montanus in Mappa Japonica, quam ipse allegat in Descriptione Legationis à Societate Hollandica anno 1649. in Japoniam institutæ; ubi multis perstringit P. Petrum Maffæum & Philippum Cluverium, quòd nimium disconvenient cum P. Ludovico Froës in statuenda distantia, quæ est inter Meacum Metropolim Japoniæ, & Matsumai Metropolim Terræ Jedso. Froës namque eam ponit miliarium 300., Maffæus 200., & Cluverius 150., tot nimirum, quot reperiuntur (non in via recta, sed obliqua, & qualis itinere terrestri peragitur) in Mappa Chorographica Japoniæ, quam inde in Europam submiserunt Patres Societatis JESU, & Pater Ginarus suo Xaverio Orientali, & Nicolaus Samson suo Atlanti minori ad amussim inseruit, verùm rem perperam intellexit Montanus, nec animadvertit,

it, differentiam Authorum
circa distantiam, sed esse
satis dimodè accepta
is 200. (uti prudente
nter) intellexit Leucas,
Germanica 150. Maffæ
Germanica, & Froës 300. J
nim (ut habet Mappa J
gradu Equatoris, sive
Germanicis quindecim rel
milliaria Japonica, tunc
Germanicæ consicent
Japonicas 300. unde jam na
Cluverius à Patre Fro
Froës à 15. Leucæ Germanicæ
dent 20. Lusitanicis (uti de
Charta Japonica) tunc 15
Germanicæ respondebam
Germanicis, & consequenter
Japonicis: ergo nullam pe
differentiam committere tres dis
tores, quòd perperam alle
anus.
Perro quanta sit, & qu
versus Boream se extendat hæ
Jedso, satis adhuc incertu
gradu 47. ad gradum 50. c
credere creditur. Versus C
fretum Urisiano, vulgò S
his, dirimitur à Terra Soc
medium autem fretum obe
Statuum Hollandicæ, vulgò
Island. Esti verò Japonia an
terre Jedso, nihilominus e
parte ita sese Mare infinu
vix 24. miliaria Japo
relinquat; atque hos si
indigenæ navigij tra
Isthmum admodum mox
si sit: difficilem itineranti
P. Ludovicus Fro
Japonia per Isthmum, sive fretu
distantiam Ube-Sungar (à q

tit, differentiam Authorum non esse circa distantiam, sed esse circa milliaria diversimodè accepta; Cluverius namque (uti prudenter præsumitur) intellexit Leucas, seu milliaria Germanica 150. Maffeus 200. Lusitanica, & Froës 300. Japonica: si enim (ut habet Mappa Japonica) uni gradui Æquatoris, sive Leucis Germanicis quindecim respondent 30. milliaria Japonica, tunc 150. Leucæ Germanicæ conficiunt Leucas Japonicas 300. unde jam non differt re ipsa Cluverius à Patre Froës. Rursus si 15. Leucæ Germanicæ respondent 20. Lusitanicis (uti denuo docet Charta Japonica) tunc 150. Leucæ Germanicæ respondebunt 200. Lusitanicis, & consequenter etiam 300. Japonicis: ergo nullam prorsus differentiam commiserunt tres dicti Authores, quod perperam asserit Montanus.

Perro quanta sit, & quousque versùs Boream se extendat hæc Terra Jedso, satis adhuc incertum est. A gradu 47. ad gradum 50. circiter excurrere creditur. Versùs Ortum tamen freto Urisiano, vulgò Straete Uries, dirimitur à Terra Societatis, medium autem fretum obtinet Insula Statuum Hollandiæ, vulgò Staten Eyland. Etsi verò Japonia annexa sit Terræ Jedso, nihilominus ex utraque parte ita sese Mare insinuat, ut Isthmum vix 24. milliaria Japonica longum relinquat; atque hos sinus utrinque indigenæ navigijs trajiciunt, cum Isthmus admodum montosus & asper difficilem itinerantibus viam præbeat. P. Ludovicus Froës Missionarius Soc. JESU Anno 1565. ex Japonia per sinum, sive fretum modò dictum ex Urbe Sungar (à qua

sinui nomen obvenit) trajecit in Terram Jedso, in qua aliquanto tempore commoratus reperit homines admodum barbaros absque omni notitia, cultùque veri Numinis, & moribus, habitùque Tartaris haud multum absimiles, qui linguâ utuntur propriâ, eaque barbarâ, cujus notitiâ, usùque destitutus Pater Froës reverti coactus est in Japoniam, ubi & vitam pro Fide Christiana inter tormenta posuit.

Ad Ortum Terræ Jedso objacet Terra Societatis, vulgò Compagnie Land, quæ freto Urisiano à Terra Jedso dirimitur. Illius primi inventores fuere Lusitani, eamque subinde iteratò detexerunt Batavi, at circa litora tantum. Sunt, qui arbitrantur, hoc totum spatium usque ad Polum esse terram firmam, & continentem magnam ex Asia in Americam usque porrectam; sed ad quid tanta terræ portio ob frigoris sævitiam sanè inhabitabilis, hucusque mortalibus incognita, & inutilis? Rectius proinde sentiunt, qui hanc Terram Societatis Insulam credunt, reliquum autem spatium ab hac Insula usque ad Terram Anian longè latèque expansum esse Oceanum Hyperboreum: an verò hic ipse Oceanus, qui inter Terram Societatis, & Regnum Anian fluctuat latissimus, sit ipsum fretum Anianum (satis utique improprie dictum) an verò adhuc alia sit Insula intermedia, vel terra firma, quæ fretum Anianum ab Oceano sejungat, hætenus nemo definit. Vide de hoc Folium

A. A.

H

PRO.

PROPOSITIO V.

Tartaria Asiatica magis detecta, atque correcta.

Est Tartaria Asiatica ingens terræ portio, quæ versûs Boream terminatur ad magnum Borealem Oceanum, cui etiam nomen contribuit. Versûs Austrum montana Tibetica & Indiam utramque contingit. Ad Ortum habet Mare Eoum, Terram Jedso, & Societatis. Ad Occasum adjacet Albæ Russiæ, Moscoviæ, & Mari Caspio. Hoc, inquam, amplissimum terræ spatium (ubi olim celeberrimum illud Magni Tartarorum Cham erat Imperium, hodièque sunt tot Regiones, Provinciæ, & Nationes diversæ, cum quibus non rarò decertandum duobus Asiæ potentissimis Imperatoribus, nempe Magno Mogoli & Chinesi) circa Annum 1584. regnante M. Moscoviæ Duce Fœdor Ivanowitz cœpit innotescere, & in lucem venire; eâ namque tempestate quidam Anica dives Moscoviæ agricola haud procul urbe Soil habitabat ad flumen Witsfogda, quod centum inde Leucis in Dunâ influit, qui cum vidisset Samoiedos, Siberitas, aliòsque peregrinos populos quotannis per flumen Witsfogda ventitare in Moscoviam, & in urbibus Ofoyla & Ustiuga suas merces, nempe pretiosas animalium pelles permutare cum mercibus Moscovitarum, cupidus hominem incussit pernosendi, unde & è quibus Provincijs hi peregrini mercatores suas divitias asportarent. Igitur cum iisdem familiaris agere, & certos contractus inire primò cœpit: deinde è sua familia, quam copiosam numerabat, quosdam ijs comites adjunxit, qui locorum, ho-

minùmque conditionem explorarent. Redièrunt postliminio exploratores, & singula, ut iussi erant, ad amissim retulerunt; quibus mox alios Anica substituit, eosque ex sua familia confidentissimos, qui aciculis, cultellis, speculis, securibus, granis vitreis, aliisque levis momenti reculis instructi ad Samoiedos, atque inde longiùs & usque ad Obyum flumen magnum progressi, & conquestis undique à Barbaris pretiosis ferarum pellibus onusti ad suos in Moscoviam redièrunt. Ita annis multis secretam hanc mercaturam exercebant Anicani, indeque magnis divitijs locupletati multa sibi bona & dominia procurabant, in quibus insignia aliquot domicilia, & templa magnifica etiam ex quadrato lapide exstruxerunt, non sine admiratione, & displicentia vicinorum, quibus hæc Anicanorum pompa & opes suspectæ esse cœperunt. Non latuit hoc ipsum Anicanos; unde ut suæ fortunæ bene consulere, in Aula patrociniū quærere statuerunt.

Erat eo tempore Boriz Godenovius supremus Magni Ducis adhuc juvenis Moderator, & Aulæ Præfectus: hunc igitur accessere Anicani, eisque exposuere totius Siberiæ & Samoiediæ statum, & divitias inde conquirendi modum, dissimulatis interim ijs proventibus, quos aliquanto tempore copiosos inde ipsi receperunt. Audiit singula Borisus, & ad Magnum Ducem retulit, à quo etiam totius negotij bene gerendi imperium accepit. Igitur Borisus illico legationem adornavit, cui præfecit quosdam nobiles

nobiles cum una alterave cohorte
cum, quo is adjunxit
Anicanos, qui novas Reg
nisse dicerent, & singula
nata ad Aulam referrent
cum strenue gessere, & tu
cum muneribus Barbarorum
persuaserunt, ut M. Duc
cum haud ægrè acceptarint
tributa, duas nempe pe
solas in singula capita adpre
Rebus ita prospere gestis leg
ceps superato Obyo humine
centa milliaria longius ad O
gressi varias Nationes, easque
loras & Lapponum more ve
prehenderunt. Tandem p
gata ingentia terrarum sp
tanta complura magni nomi
nina, abductis secum aliquot
um indigenis, qui haud in
prehærent, legati in Moscovia
reverti.

Hactenus terè Hieronymus
pferus in Septentrione No
no, quæ omnia cum ratione
nis accurate observent, &
cumque circumstantias ad
teneant, fidem mereri vic
me hoc fuit primum domini
nico versûs Ortum ac Bo
movendo initium, quod det
indis passim ad præcipua fi
tiorac munimentis quampl
illum eosque promoverun
Moscoviz Duces, ut po
tatis Tartariæ Regiones ad
rum fluminum Obyi, Jeni
lenæ & Lenz ripas, & usque
Mos Orientale, atque ad Imper
centurionaria suæ potestati sub
nt. Innotuit enim tandem illa con
tia, & animalis belli occasio
mentis & Moscovitas, de

biles cum una alterave cohorte militum, atque his adjunxit quosdam Anicanos, qui novas Regiones curiosè inspicerent, & singula accuratè notata ad Aulam referrent. Legati rem strenuè gessere, & tum verbis tum muneribus Barbarorum animos eò persuaferunt, ut M. Ducis imperium haud ægrè acceptârint, & annua tributa, duas nempe pelles pretiosas in singula capita adpromiserint. Rebus ita prosperè gestis legati deinceps superato Obyo flumine ultra ducenta milliaria longiùs ad Ortum progressi varias Nationes, easque ferè barbaras & Lapponum more vestitasprehenderunt. Tandem post peragrata ingentia terrarum spatia, & detecta complura magni nominis flumina, abductis secum aliquot locorum indigenis, qui haud inviti sequebantur, legati in Moscoviam sunt reversi.

Haëtenus ferè Hieronymus Megiserus in Septentrione Nov-antiquo, quæ omnia cum rationem temporis accuratè observent, & rerum locorumque circumstantias ad amissim teneant, fidem mereri videntur. Atque hoc fuit primum dominio Moscovitico versùs Ortum ac Boream promovendo initium, quod deinceps exstructis passim ad præcipua flumina urbibus ac munimentis quamplurimis stabilitum eousque promoverunt Magni Moscoviæ Duces, ut potiores Borealis Tartariæ Regiones ad magnorum fluminum Obyi, Jenisceæ, Pifidis, & Lenæ ripas, & usque ad Mare Orientale, atque ad Imperij Sinensis confinia suæ potestati subjecerint. Inde nata est tandem illa controversia, & triennalis belli occasio inter Sinenses & Moscovitas, de quo

P. Joannes Franciscus Gerbillonius in literis Anno 1689. ex urbe Tartariæ Nipchou ad P. De la Chaise datis, quarum initium huc appono.

Moscici per vastas Scythiæ Regiones ita paulatim dilatavère imperium, ut tandem in Sinenses Tartaros incidèrent, & in quadam asserta ab his Provincia ductis colonijs, ædificatòque munimento Sabellinorum murium venationem sibi vindicare cœperint. Unde ortú est triennale circiter bellú, non quidem grave aut cruentum; munimentum tamen bis à Sinensibus dirutum est, & bis à Moscis refectum. Tandem cum tertium obsideretur, & parùm à deditioe abesset, Legatus Magnorum Ducum in Aulam Pechinensem venit, nuncians, mox Plenipotentiarios in finibus affore tractandæ pacis, & limitum determinandorum causâ. Id gratú Sinensibus fuit, qui hætenus exercitu opus habuerant, ut se opponerent progredientibus Moscis, quos constabat propè Provinciam Leaotung venisse, & in ipso litore Orientalis Oceani ex adverso Japoniæ colonias locasse, quas Chineses dissipavère. Haëtenus literæ scriptæ à P. Gerbillonio, qui unâ cum P. Thoma Pereiro Lusitano jussu Sinensis Imperatoris, Legatis Sinensibus cum Moscis de pace acturis, interpretis vices egit.

Haëtenus dictis multum lucis superaddit ipsa legatio Moscovitica, quam sub auspicijs M. Moscoviæ Ducis Petri Alexowiz Anno 1691. duxit D. Isbrandus, cuius iter, ac gesta postea typo vulgavit Adamus Brand, qui præfens legationi interfuit, & vastissimæ hujus Tartariæ Asiaticæ statum & conditionem, quam Moscovitæ usque ad seculi elapsi finem clam semper ha-

buere, in dilucido suo itinerario luculenter detexit; cum quibus tandem fati consentit ea tabula Geographica, quam clarissimus D. Nicolaus Witzen Consul Amstelodamensis post 20. annorum labores in lucem edidit, & moderno M. Moscoviæ Duci inscripsit. Etsi verò nonnulla in ea occurrant, quæ cum modò dictis relationibus dissentire videntur, hæc tamen discrepantia non in re ipsa, sed in verbis duntaxat consistit: quæ enim unus Authorum linguâ Sinicâ exprimit, alter Tartaricâ inducit. Pro exemplo hæc accipe. Duo sunt majora Tartariæ Sinicæ flumina, quorum majus Witzenius in sua Charta Geographica linguâ Tartaricâ Amur vocat; illud ipsum in una sua Epistola P. Ferdinandus Verbieft Sinico vocabulo Helung appellat. P. Gerbillonius in Epistola paulo antè citata flumē ex dictis duobus minus linguâ Tartaricâ modernâ vocat Jagalien Oula (Sagalien Ula) seu flumen nigrum, quod Witzenij tabula nescio qua linguâ Schingal, & Quentung appellat. Quæ differentia licet etiam in nominibus urbium, aliorumque locorum subinde reperiatur, veritati tamen non officit, cum ejusmodi diversitas passim in alijs etiam Chartis Geographicis occurrat.

Witzenio igitur prima hæc laus debetur Tartariæ novæ scitè delineatæ, & à suis ignorantijs ac falsitatibus vindicata: nihil enim veri aut rei aut nominis apud Mercatores, Jansenios, Hondios, Blavios, Samsones &c. in Tartariæ Charta reperies, quod cum Tabula Witzeniana, & veritate consentiat. Est enim tota Tartaria Asiatica magnam partem habitata, plena magnis fluminibus, urbibus, oppidis, ac munimentis, quæ ex una parte Mosco-

vitæ, ex altera verò parte Chineses exstruxerunt, cum primis ad tutelam magnorum fluminum, per quæ congelata in hyeme trahis, per aperta autem æstivo tempore in navigijs ingenia itinera conficiunt, quæ alioquin per sylvas amplissimas, & frequentia deserta non nisi multo tempore, & plerumque non sine periculo possent conficere.

Potest autem tota hæc Tartaria magna in tres partes hodie dividi, quarum prima, sive Borealis est Siberitarum, Tinguesorum, Samoiedorum, Bakkorum, Jafakorum, Jacutorum &c., qui subsunt M. Moscoviæ Duci. Altera pars est vagabundorum, qui in certos Horra, sive turmas divisi nullo certo loco consistunt, sed sub tentorijs vivunt, & in curribus suam supellectilem circumferunt, ut plurimum prædones, & rapto vivere assueti. Tertia pars, eaque Australis est eorum, qui stabiles habent sedes, & reliquis Tartaris cultiores sunt, militiam nihilominus exercent propter vicinos vagabundos, à quibus identidem bello lacesuntur, & divexantur.

Quod denique in tam vasta Tartariæ Regione nulla sit vera Religio, & nulla veri Dei cognitio, satis constat ex itinerario Adami Brand, & testantur illi, qui per eas partes ex Europa ad Sinas, & inde in Europam redierunt Missionarij Religiosi, è quibus sunt P. Henricus Rott, & Joannes Grueber Soc. JESU, qui iteratò hoc iter emensi sunt, & nihil in eo deprehenderunt præter Idololatriam & infames superstitiones, cum interim nemo sit, qui miseris hisce mortalibus lumen veræ Fidei accendat; *omnes enim, teste Apostolo ad Philipp. 2., Quæ sua sunt, quarunt, non quæ sunt JESU Christi.*

PRO-

Tartaria Asia

P R

Quod, & ubinam
Cambalu, & Lacu

Vbi, & quodnam sit
thalam, ejusque
Cambalu, antiqua

betis inter Geographos est
ha, cui aniam præbuit M

las Veneris, in suo itinere
de Regionibus Orientalibus

ipse circa annum 1269.
scriptum reliquit. Eandem

veritatem subinde auxit Hæc
Armeniz frater Ordinis

fratensis, qui & ipse circa
1307. illas ipsas Orientis

Regem fratre suo invenit.
igitur controversia elucidan

parunt multi. Primus quæ
Benedictus Goës Lusitanus è

JESU, qui anno 1623. sub
legis Hispaniarum è Regno

Mogolis ad explorandum C
tate est. Hic igitur post
periculosum iter, & superat

Tartariæ Regiones cum
na, hoc est, in comitatu
venerorum hominum tandem

pervenit, quod re ip
sibus, qui in ejus com
s, socijs omnibus, fuit ip
tæ Imperium. Differt autem

Goës? Nicolai Trigautij non
quam tradit in China illust
liberandus Kircherus; hic eni
benedictum Goës post iter 9. di
ex Cambalu Chiaicum, & ad
venerunt non appulisse, atque
eodem itinere admissum itinere
ad utrum Societate perve

P R O P O S I T I O VI.

Quod, & ubinam famosum illud Cathaium, Urbs Cambalu, & Lacus Chiamay in partibus Indiae extra Gangem poni solitus?

VBi, & quodnam sit illud Cathaium, ejusque Metropolis Cambalu, antiqua, & celebris inter Geographos est controversia, cui ansam praebeuit Marcus Paulus Venetus, in suo itineralio, quod de Regionibus Orientalibus (quas ipse circa annum 1269. inspexit) scriptum reliquit. Eandem controversiam subinde auxit Haithonus Regis Armeniae frater Ordinis Praemonstratensis, qui & ipse circa annum 1307. illas ipsas Orientis Regiones cum Rege fratre suo invisit. In hac igitur controversia elucidanda laborarunt multi. Primus quidem fuit Benedictus Goës Lusitanus è Societate JESU, qui anno 1603. sub auspicijs Regis Hispaniarum è Regno Magni Mogolis ad explorandum Cathaium missus est. Hic igitur post longum, ac periculosum iter, & superatas multas Tartariae Regiones cum sua Caravana, hoc est, in comitatu aliquot centenorum hominum tandem in Cathaium pervenit, quod re ipsa, & fatentibus, qui in ejus comitatu erant, socijs omnibus, fuit ipsum Sinenfe Imperium. Differt autem Relatio P. Nicolai Trigautij nonnihil ab ea, quam tradit in China illustrata P. Athanasius Kircherus; hic enim ait, Benedictum Goës post iter 9. dierum ex Camul Chiaicum, & ad Regni Sinenfis muros appulisse, atque intra eosdem muros admissum itinere unius diei ad urbem Socieu pervenisse.

At P. Trigautius refert, ad confinia Chinae locum, seu Provinciam esse 200. milliaribus Italicis à muro Chinenfi remotum, ubi contra irruptiones solitas Tartarorum duas urbes munitas exstruxerunt Chineses; unam quidem Canceu dictam, in qua Prorex suam stationem habet; alteram verò Soceu (sive Socheu) cum suo Praefecto, & hanc urbem posteriorem in duas partes dividi; earumque unam à Saracenis, sive Tartaris habitari, alteram verò à Chinesibus, & hos à prioribus appellari Cathajos. In hanc igitur urbem Soceu cum toto reliquo Tartarorū comitatu anno 1605. advenit Benedictus Goës, necdum tamen intra muros Chineses, ipsamque Chinam subintravit, sed ibidem literas ad Patres Societatis in Aula Pechinensi commorantes scripsit, ad quas post biennium ferè exactum tandem responsum accepit, & subinde anno 1607. ex morbo piè ex hac vita decessit, relictâ totius viae & itineris peracti Relatione. Ita ferè P. Nicolaus Trigautius, E quibus nunc abundè patet, partem Chinae Borealē cum primis verò Provinciam illam antemuralem à Tartaris & Saracenis Cathaium, ipsosque Chineses Cathajos appellatos fuisse, cum omnia, quae olim Authores de Cathajo literis tradiderunt, Chinae & Chinesibus ad amissim conveniant, uti omnes moderni Historici contestantur, cum primis P. Nicolaus

Trigautius in Historia Sinensi, P. Martinus Martinius in Atlante Sinico, P. Athanasius Kircherus in China illustrata, Michaël Antonius Baudrandus, Ludovicus Morerus, Hollandi in suis Legationibus in Chinam, &c.

Rationem nihilominus de hoc dubitandi movit linguarum diversitas: quam enim Regionem Tartari, & Nationes exteræ cum illis Cathaium vocant, Chinam intelligunt indigenæ Sinenses, ejusque Metropolim, quam Sinæ Pechinum dicunt, Tartari Cambalech, Marcus Polus Cambalu, & Haithonus Almalech in sua Historia appellat. Item Magnam Tartariæ Chamum, sive Imperatorem Marcus Polus Cublai, Haithonus Armenus in sua lingua Cobila Can appellat. Atque hæc linguarum diversitas etiam apud Europæos ejusmodi dubia, & difficultates in Geographiam, & Historiam inducit; Itali namque, Hispani, & Galli quasvis voces, & verba aliarum nationum à vera, & genuina expressione in suam linguam & dialectum inflectere, & transformare nituntur, uti jam alibi memoratum est.

Illud hinc adhuc miror, quòd etiam Nicolaus Samson Geographus regius diligens alioquin Historiæ Geographiæ scrutator Cathaium in suo Atlante minore tanquam Regnum à China diversum cum urbe Cambalu Chinæ ad Ortum reponat: cum tamen hodie extra controversiam sit, veterum illud Cambalu esse Pechinum totius Chinæ Metropolim, & Cathaium ipsam esse Chinam, & extra hanc nullum planè aliud Regnum aut Regionem Chinæ vicinam, præter Tartariam Sinicam, reperiri,

quæ hodie amplissimo Imperio Sinico subest, utpote ex qua modernus Imperator Sinarum originem ducit natus ipse Tartarus, in quam etiam frequenter venationis causâ cum multis hominum millibus progreditur. Utraque namque Tartaria Sinensis Orientalis, & Occidentalis plena montibus est ac sylvis, ubi proinde urbes rarissimæ; Tartarorum stationes solitariae hinc inde dispersæ, ipsique Tartari in certas Hormas, sive turmas collecti, nullique certo loco affixi, & vagabundi oberrant.

Superest nunc dubium circa Lacum, qui Chinæ ad Occasum à plerisque Geographis apponitur, è quo quinque magna flumina prodire dicuntur, Caor, Cosimin, Menan, Meccon, & Pegu; duo posteriora vocat Baudrandus Ava, & Caipoumus. Lacus ipse quibusdam Chia, alijs Chiang, & Chiamay appellatur, eique Baudrandus circuitum tribuit Lencarum Gallicarum 180, sed quo Authore aut fundamento, non addit. Interim Missionarij Societatis nostræ etiam Geographiæ periti, qui semel, iterumque per eas partes iter fecerunt, nihil de hoc Lacu unquam se comperisse, longè minùs vidisse nobis inde è China reduces in Germaniam affirmarunt. Vicissim alium illi Lacum detexerunt inter duo flumina Indum & Gangem positum, è quo quatuor flumina exorta M. Mogolis Imperium pervadunt. Alium itidem Lacum invenerunt in montibus Thibeticis (quos olim Imaum & Caucasum, hodie verò Dalanguer appellant indigenæ) è quibus complura flumina nascuntur, cum primis Indus & Ganges, qui posterior in summo montis jugo exortus, ingenti strepitu in planum præ-

precipitans, & Indostan
gressus in Mare, sinumque
cum deorsum, ut in C
graphia, & in sua China
Athanasius Kircherus exp
igitur complura in Delir
tionalis Indiæ, cumnum in

Nova Anglia.

Inter eas, quæ præced
novæ coloniz in A
Europæis fundatæ sunt
glia recentiori meretur.

hæc tractus terræ sit longè
Americæ ad Oceanum Occ
ad Ortum in Occalum portectum
secundam potorem partem et
moules, & nunc habitatus.

Inventa est nova Anglia
Sebastianio Caboto anno 1482

postea retulerunt alij etiam
gliz Navarchi: at habitari
Europæis cepta est circa

1620, rursusque per interv
tuta: semper enim indigenæ
haberi Anglis erant infesti,

quibus modis divexabant, & us
anno 1670, graviter affligeban

Angli suas stationes monti
bus eorum insulatus cre
militia erigere, fracta est

mercium insolentia, eaque
inter utrosque commercio etiam
societatem transtulit.

Cæterum totus ille Angliæ
sicuti ferijs rigor quam plur
militibus, animalibus fr

um, & instrumentis: nec desunt
rum illorum præstantissim
accessit auzamentis, atque

præcipitatur, & Indostanum transgressus in Mare, sinumque Gangeticum demergitur, ut in Charta Geographica, & in sua China illustrata P. Athanasius Kircherus expressit.

Igitur complura in Delineatione Orientalis India, etiamnum incerta sunt,

quæ ego (ne ulli præjudicarem Authori) in diversis Chartis proposui, è quibus interim veriora censenda sunt, quæ aliqua experientiâ & auctoritate nituntur, donec certiora tempus aperiat.

P R O P O S I T I O VII.

Nova Anglia, ejusdemque varia Colonia.

INter eas, quæ præcedenti seculo novæ coloniae in America ab Europæis fundatæ sunt, nova Anglia recenseri meretur. Est autem hæc tractus terræ sat longus Borealis Americae ad Oceanum Occidentalem ab Ortum in Occasum porrectus, atque secundum potiorem partem ab Anglis excultus, & nunc habitatus.

Inventa est nova Anglia primò à Sebastiano Caboto anno 1497., quam postea retexerunt alij etiam Angliæ Navarchi: at habitari & excoli ab Europæis cœpta est circa annum 1612., rursúmque per intervalla destituta: semper enim indigenæ adhuc Barbari Anglis erant infesti, eosque miris modis divexabant, & usque ad annum 1670. graviter affligebant. Ubi verò Angli suas stationes munire, & adversus eorum insultus cœperunt fortalitia erigere, fracta est tandem pervicacium insolentia, eaque mutuo inter utrosque commercio etiam in amicitiam transijt.

Cæterùm totus ille Angliæ novæ tractus fluvijis rigatur quamplurimis, abundat piscibus, animalibus, fructibus, ac frumentis: nec desunt terræ vites, eaque variæ, & cum primis Tabacum ibi crescit præstantissimum. His accedit auræ amœnitas, atque sa-

lubritas; hyemes tamen alicubi ultra Zonæ conditionem nonnihil severiores sunt. Præcipuè verò habitatoribus ingens est commoditas exercendi commercij cum ditissimis Mexicanis Insulis æquè, ac Anglis Europæis.

Dividitur hæc Anglia nova in Provincias sex, quarum singulæ habent peculiare suos Magistratus, & Gubernatores, sub regijs nihilominus auspicijs & supremo dominio. Rem Ecclesiasticam procurant Presbyteriani, sive independentes huc ex Anglia missi Prædicantes, qui etiam scholas & aliquot gymnasia ad instruendam Juventutem erexerunt. Richardus Blome in sua Anglicana America haud ita pridem in lucem edita urbes totius Angliæ novæ censet 39., quarum nomina plerumque respondent nominibus Angliæ Europææ. Provinciae autem sunt sequentes.

Provincia I. est Nov-Eboracensis, vulgò New-Jorck, quæ olim dicta est ab Hollandis primis habitatoribus novum Belgium, & vulgò New-Niederland, ejusque Metropolis, quæ priùs Hollandis dicebatur Novum Amstelodamum, hodie ejectis inde Batavis, Anglis vocatur Novum Eboracum. Posita est hæc urbs in Insu-

la

la longa Manatatan, eaque constat ædibus plusquam quingentis. Tota hæc Provincia rigatur tribus magnis fluminibus, nempe Hudson, Raritan, & Delaware cum sinu Maris ejusdem nominis.

Provincia II. est novum Jersey, vulgò Jersey, idque duplex, Orientale, & Occidentale. In priorereperiuntur urbes septem cum sinu, portuque nobilissimo Sandy Hooch. In posteriori urbs est Borlington.

Provincia III. est Pensylvania, ejusque Metropolis Philadelphia. reperiuntur in hac Provincia, Teste Blome, præter Anglos Batavi non pauci, qui sub dominio Anglicano in nova Anglia perstiterunt. Præterea etiam Sueci aliquot suas hinc stationes retinent.

Provincia IV. est Marilandia, eaque dividitur in 10. Comitatus, quorum Incolæ ingentem quæstum faciunt ex Tabaco.

Provincia V. est Virginia, eaque dividitur in Comitatus 11., quorum Metropolis dicitur James Town.

Provincia VI. est Carolina, eaque pars Floridæ, & adnexa Virginix. Erecta est hæc Provincia anno 1670. ejusque Metropolis vocatur Charle Tawn.

In sex Provincijs recensitis primi-

P R O P O S I T I O VIII.

Pentilimnis sive Regio quinque Lacuum cum Provincia Luisiana.

Angliæ novæ ad Boream obacet Pentilimnis, sive quinque Lacus ingentes, quorum primus, idemque maximus, & teste Patre Hennepin major totâ Galliâ,

tus aliquot coloniæ formatae sunt ex varijs Anglorum rejectamentis, & fæce populi Anglicani, præcipuè Anabaptistis, & Quakerianis: postremis autem hisce temporibus non pauci eò profugerunt, & colonias novas instituerunt, è Gallia proscripti Hugonoti.

Ad novam Angliam referuntur etiam Insulæ Bermudes, quarum numerantur ultra 400. sub gradu 32. & 30. min. Latitudinis Borealis in Occidentali Oceano Novæ Angliæ ad Austrum obiectæ. Anno 1522. à Joanne Bermudez Hispano inventæ sunt, & anno 1609. à Georgio Sumes naufrago habitari cœptæ. Circa annum 1611. ibidem jam reperta sunt tria hominum millia. Insula maxima 6. Leucis in Longitudinem extenditur, in Latitudinem dimidiâ duntaxat. Sensim ab Anglis complura excitata sunt oppida, urbes & fortalitia. Huc denique spectant etiam reliquæ Insulæ Mexicani Archipelagi, quas ex Antillis sibi vendicârunt Angli, cujusmodi sunt teste Richardo Blome, Barbuda, Anguilla, Monserat, Dominica, S. Vincente, Antego, Mevis, sive Nevis, Barbada; S. Christophori cum Gallis communem habent.

dicitur Superior, Gallis autem Lac de Tracy, & Lac de Conde in gratiam magnorum viroŭ, quibus adulantur. Longus est juxta alios hic Lacus 150. Leucas Gallicas, latus 40., & in eum

se

sexonerant 10. flumina navium capacia ; ipse verò defluit in vicinum Lacum Huronum. Secundus Lacus Illinoum, Gallis autem Lac de Dauphin dicitur, cujus circuitus habet Leucarum 400., & ipse defluit in Lacum Huronum. Tertius Lacus Huronum, Gallis Lacus d'Orleans longus creditur Leucas 200., ejusdem circuitus 700. Leucarum ; defluit in Lacum Erie. Quartus Lacus Erie, Gallis Lac de Conty longus 140. Leucas, defluit cum incredibili strepitu ex alto per 100. decempedas in Lacum Ontarium. Quintus denique Lacus Ontarius Gallis dictus Lac de Fontenac, & S. Lovis, longus 80. Leucas, & hic efficit magnum S. Laurentij flumen, quod tandem totam aquarum molem defert in Mare del Nort, sive Occidentalem Oceanum. Quinque hi Lacus aquæ dulcis magnam alunt optimorum piscium copiam, unde quæ circa illos habitant Nationes variæ, & barbaræ, Illinoi, Hurones, & Grochi alimentum sumunt. Nec desunt accolis etiam feræ sylvestres, nempe Tauri, Cervi, Alces, Lutræ &c., quarum carnes pro alimento, pelles pro vestitu adhibent homines astuti, & crudeles. Urbes vix ullas habent, oppida tamen, & tuguria more aliorum Barbarorum sparsim hinc inde in sylvis, & montanis collocant, non modò exteris, sed & sibi ipsis invicem infesti prædones, mutuis identidem sese cladibus conficiunt. Arma eorum sunt Clava, Arcus, & Sagitta: hodie tamen etiam Sclopis ferreis pugnare docti sunt à Batavis & Anglis. Galli, qui suas ditiones secundùm ripas fluminis S. Laurentij ab Ortum in Occasum in dies usque ad Pentilimnem, & ultrà promoveant, constructis identidem novis munimentis Barbaros in sua potestate cohibent, & mitiores etiam per sua commercia reddunt; longè magis Missionarij Religiosi, qui per amplissimam hanc Regionem discurrendo miseris Americanis inter superstitiones natis, & inveteratis viam salutis demonstrant, etsi Barbari, tanto beneficio ingrati, non paucos miris modis affligant, & quandoq; etiam interficiant, quam laborum suorum mercedem non pauci insignes Missionarij retulerunt.

Pentilimni ad Occasum adjacet amplissima Regio Luisiana, sic in gratiam Regis Franciæ Ludovici XIV. ab inventore P. Ludovico Hennepin Ordinis S. Francisci Recollecto appellata, quam mediam ferè intersecat magnus ille fluvius Mesaschippi, qui circa gradum 55. Latitudinis Borealis exortus inter novum Mexicum, & Canadam fluxu sinuoso decurrens post iter octingentarum circiter Leucarum Gallicarum magno impetu inter 27. & 28. grad. Latitudinis Borealis in sinum Mexicanum se evolvit æquali ferè semper unjus Leucæ latitudine, magna profunditate, & nullis arenæ cumulis, aliquot tamen impeditus cataractis, quarum illa est maxima, quam S. Antonij appellant, ubi aqua ex rupe 50. pedes elevatâ delabitur. Flumina, quæ Mesaschippus tam ab Ortum, quàm ab Occasum recipit, complura sunt, & inter ea etiam aliquot magni nominis. Ipsa Regio Luisiana innumeris habitata Nationibus haud multùm à præcedenti differt; terra namque fertilis est, & par optimis futura, si par illi cultura responderet, & incolarum

rum industria. At illi ut plurimum venationibus indulgent, raptu vivunt, & bella inter se gerunt; reperiuntur nihilominus non pauci ingenio & indole dotati, qui proinde suas communitates ad quandam Reipublicæ formam instructas scitè, certisque legibus gubernant.

Ita ferè paulo antè memoratus P. Ludovicus Hennepin, qui primus hanc Regionem semel, iterumque peragravit, & primus etiam detexisse creditur; quantumvis hanc prærogativam etiam D. de la Salle sibi vendicet, de qua tamen controversia jam alibi à nobis mentio illata est. Illud magis peregrinum est, quod idem P. Hennepin affirmat in iam memorata sui itineris descriptione; videlicet cum circa fontes Mesaschippi fluminis inter Iffatos & Nadoveslanos ejusdem Luisianæ populos consisteret, eò venisse ab Occidente quatuor Barbaros à sua gente ablegatos, itinere continuo 500. Leucarum, nunquam quiescendo, nisi de nocte, & insistendo quandoque venationi, ut inde de alimento sibi providerent. Hi igitur Legati de freto Anian per interpretem requisiti responderunt, nihil se de freto illo uspiam audivisse, longè minùs vidisse. At neque in toto suo quatuor mensium itinere occurrisset illis Mare, aut Maris sinum aliquem, sed planè identidem viâ incessisse, quæ paucis sylvis ac montibus, nullo autem Lacu, sed fluvij tantum intercalata erat. Ultra terram autem, ex qua hi legati advenère, reperiri pygmæos, & parvæ admodum staturæ homines, spectra item, & animalia sylvestria sine numero.

Ex his tanquam certum dedu-

xit P. Hennepin; Regionem Luisianam secundum partes Boreales continuari cum terra Jedso, ipsaque Japonia, sed & fictitium esse nomen, ipsumque fretum Anianum adeò inter omnes Geographos celebratum. Mihi circa hanc Relationem quædam difficulta sunt. Primum est, quòd ingens illud terræ spatium quingentarum Leucarum inter Iffatos & stationem Legatorum (nempe S. Fig. II. Folij A. A.) sint mera prata & campi: cum tamen in partibus Borealibus passim reperiantur montes altissimi. Secundum est, cum certum sit, ex una parte Terram Societatis vulgò Compagnie-Land per fretum Uresinum distingui à terra Jedso, ipsaque Japonia, ex altera verò parte complura magna Tartariæ flumina, cujusmodi sunt Chingal, Lena, &c. defluere inter Tartariam & terram Jedso in Oceanum Borealem, liquidum inde est, quòd terra Jedso neque cum Tartaria, neque cum terra Societatis connectatur: quia aliàs tolleretur fretum Uries, ut patet ex Figura nuperrimè citata. Interim positis omnibus, quæ cum Legatis asserit P. Hennepin, nempe positam distantiam ab Iffatis 500. Leucarum Gallicarum usque ad punctum S., sive stationem Legatorum, & ab S. totidem ferè Leucis usque ad V., sive Oceanum Borealem, verum erit, quòd Legati in toto suo itinere ab Occasu in Ortum non viderint uspiam aliquod Mare aut fretum Anian propter nimiam distantiam, quæ est ex S. in M., & per totum iter Legatorum usque ad Iffatos, nempe ad 500. Leucas Gallicas. His, inquam, in Figura II. positis dabitur nihilominus fretum Anian in consueto suo loco: quia California est Insula;

ergo

Terra Australis non sal
ergo necessarii terra An
merica distincta; ab Amer
per Canalem, sive Mare V
terra Anian per fretum A
tatem terra Societatis cum
no faciat unam Insulam e
sive hoc duz terra sint du
tate, semper dabitur f
ta, & magnus Canalis M.
no Boreali connexus, & m
bitur connexio Region
cum terra Jedso, longe mi
ponia, uti prætendebat P.
legitur verosimile manet; q

P R

Terræ Australis
in

Postquam vulgante famâ
P. Hennepin, quos in Regionibus, ac
Sauri, quos in Insulis Orientalis
mis in Insulis Orientalis
copiosos natura recondit, in
opa instructæ sūt naves, ad
tentata via per fluctus &
explorataz terræ nunquam vi
idem aliquot Navarchi
votos & propria cupido, &
sua voluntas urgebat. Indu
az primus horum votorum
sunt: quæ plenz preciosis aro
suo rapiebant etiam ad
distantiam Europorum
sistebat. Tandem edomito
Europis Regibus etiam lucta
sunt cum Barbaris indigenis; a
tatem etiam armorum subsidio
sunt ferociam, tum vero Ch
ad deo vidis facilius perluce
sunt. Inque pari consilio &
sua sunt terminum, legemque

ergo necessariò à terra Anian, & ab America distincta; ab America quidem per Canalem, sive Mare Vermeio, & à terra Anian per fretum Anian. Sive autem terra Societatis cum terra Anian faciat unam Insulam continuam, sive hæ duæ terræ sint duæ Insulæ separatae, semper dabitur fretum Anian, & magnus Canalis M. cum Oceano Boreali connexus, & nunquam dabitur connexio Regionis Luisianæ cum terra Jedso, longè minùs cum Japonia, uti prætendebat P. Hennepin. Igitur verosimile manet, quod jam su-

prà Propositione II. statuimus, nempe Americam nullibi cum Asia coñexam esse. Illud nihilominus bene, ac religiosè advertit P. Hennepin, tot etiamnum in orbe terrarum reperiri animas, quibus Christus beneficium Redemptionis æquè ac nobis Christianis impendit, interea tamen medijs ad viam veritatis deveniendi deficientibus in suis ignorantia, ac superstitionis tenebris sepultæ jacent. Sunt enim verò multi, qui illis media suppeditare vellent, at non possunt: sunt, qui possunt, at non volunt.

PROPOSITIO IX.

Terræ Australes non satis cognitæ, earumque inventio, & conditio.

Postquam vulgante famâ manifestari cœperunt divitiæ, atque thesauri, quos in Regionibus, atq; cum primis in Insulis Orientalis Indiæ adeò copiosos natura recondit, illico in Europa instructæ sūt naves, adornatæ classes, tentata via per fluctus & procellas, exploratæ terræ nunquam visæ, donec tandem aliquot Navarchi eò delati, quò eos & propria cupido, & imperantium voluntas urgebat. Insulæ Moluccæ primus horum votorum scopus erant; quæ plenæ pretiosis aromatibus odore suo rapiebant etiam ad immensam distantiam Europæorum animos & affectus. Tandem edomito Oceano Europæis Regibus etiam luctandum fuit cum Barbaris indigenis; atq; ubi horum etiam, armorum subsidio, perdomuere ferociam, tum verò Christiana Religio victis faciliùs persuaderi potuit. Jamque pari consilio & industria suum dominium, legemque Chri-

stianam Indiæ gentibus passim impo- fuerant Reges Catholici, cum ecce Hollandi, gens nata Mari & duris assueta rebus, quæ nuper avitam Religionem, & unà jugum Regis Catholici excusserat, & ipsa in ita Societate classem instruxit, & à Septentrione in Orientem, & Occidentem sua vela, & vota convertit; nec infelici successu: utpote quæ sola Respubl. haud ita pridem formata potentissimos duos Reges, unaque Religionem Catholicam non tantum ex Insulis Moluccensibus, sed alijs etiam Indiæ terris ac Provincijs profligavit. Tum verò ut rebus suis, bonisque acquisitis etiam in futurum prospiceret, passim fortalitia excitavit, & stabilem in Insula Java, bonorum omnium feraci, sedem fixit, exstructâ ibidem urbe insigni, ac munimento totius Indiæ Orientalis facilè potentissimo: unde longè latèque in circumjectos Regulos ac Principes terrâ, mariq;

imperium exercet, & quos vult, minis ac armis ad sua vota, & postulata inducit.

Quidquid est in Asia aromatum pretiosorum, suis Hollandi proventibus pridem jam adscripserunt, & inde in præcipuis Europæ Provincijs magnum hodie quæstum faciunt. Aurifodinas præcipuas in Insulis ac Regnis tributarijs obtinent Hollandi, & quod Barbarorum operâ ac labore aurum & argentum effodiunt, quot annis in Europam deferunt. Margaritarum piscatores ad Oram Piscariam, & Insulam Manariam in sua potestate continent Batavi; eorumque operam parca manu compensant, ipsi verò immane lucrum quot annis inde trahunt. Ex ebo, re, saccharo, bombyce, ligno pretioso,

& cum primis tabacco ingentes opes ex Asia conquirunt, & in Europa colligunt. Atque horum proventuum fontes, nempe Regna, Provincias, & Insulas Hollandi habent in sua potestate, nec est inter indigenas, qui audeat ijs repugnare, neque inter exteros, qui ijsdem facillè possit semel acquisita eripere. Accedit ad hæc omnia liberum Mercaturæ exercitium in omnibus Asiæ & Europæ Regnis, ac Provincijs; neque est angulus in orbe tam obscurus, in quo latet auri aliquid, aut thesauri, quem exploratum, & suis mercimonijs, aut lucris obnoxium non habeant Batavi, miserrimis interea Regionum earum, quibus dominantur, habitatoribus in sua superstitione, & veri Numinis ignorantia relictis.

§. I. Terra dos Papòus, sive Nigrorum.

Insula est oblonga propè Æquatorum sita, & Insulis Moluccis proxima; procurrit autem usque ad Novam Guineam, à qua modico tantum freto dirimitur. Ejus longitudo 130. circiter Leucarum Germanicarum est, latitudo varia; maxima 30. ferè Leucarum æstimatur. Anno 1527. à Lusitanis primò inventa, utpote Moluccarum tunc possessoribus, sed postea ejectis inde Lusitanis

pene tota secundùm oram maritimam ab Hollandis lustrata. Præcipuus hujus terræ Regulus tributarius est Regis Ternatensis. Verosimile est, in hac Insula Hollandos Mercaturam facere, cum illa non careat aromatis, nec procul absit ab eorum stationibus. Porro indigenæ hujus Insulæ Barbari sunt, & omnis Christianæ legis expertes, ij maximè, qui Insulæ interiora colunt.

§. II. Nova Guinea.

Præcedenti ad Ortum succedit magna terræ portio, sed magnitudinis necdum definitæ. Insula creditur multis circumvallata Insulis minoribus. Nomen videtur accepisse à Guinea Africana propter aliqualem similitudinem, quæ tamen non satis apparet. Detecta est autem circa annum 1527. à quodam Alvaro de

Savedra Hispano, rursùmque teste Meriano revisa anno 1606. à Petro Ferdinando de Quiros Lusitano, qui eam alio nomine appellavit Terram Australem S. Spiritus, & Regi Hispano Philippo III. literis prolixis descripsit, ejusque ubertatem, & rerum omnium abundantiam miris laudibus extulit. Hollandi quoque
ejus

ejus litora legerunt, & Promontorijs, ac Portibus (quibus abundat Regio) abolitis Sanctorum nominibus, profana, videlicet Hochland, Leghland,

substituerunt. Quis hodie sit hujus Novæ Guineæ status & conditio, apud Authores vix invenies.

§. III. Nova Hollandia, & Zeelandia.

Regio est vastissima Infulis Moluccensibus intra gradum 10. & 20. Latitudinis Australis objecta. Ab Occasu extenditur in Ortum ultrà Leucas 450., & ultrà 150. ab Austro in Boream. Inventa est ab Hollandis Anno 1644., & circa litora tantùm lustrata, nunquam tamen ab iisdem exculta, aut habitata. Ad eandem circa Annum 1688. appulere Anglicani piratæ circa gradum 16. & 50. minut. Latitudinis Australis. Wilhelmus Dampierius, qui unus fuit ex ea societate, & navis piraticæ socijs, iter, & gesta totius navigationis fulè conscripsit, & in lucem edidit, in qua etiam novæ hujus Hollandiæ situm, sed & habitatorum conditionem in hunc ferè modum exposuit, per decem dies oculatus inspector. Terra, in qua morati sumus, arenosa est, & aquæ dulcis inopiâ laborat. Sylvas & arbores raras gignit, & Europæis ignotas, vix ullas tamen frugiferas; aviculas alit haud magnas: animalia quadrupedia nulla. Maris æstus hinc magnus adeò, ut ad centum perticas à litore Oceanus recedat, & naves in sicco relinquat. Indigenæ huius terræ nigri sunt, ac deformes, ipsisque Mauris, quàm Indis similiores; gens, si qua est in hoc orbe terreno, ex omni parte miserrima, nuda incedit, & secundùm pudenda tantùm modicè virgultis, aut arborum folijs obvelata. Homines omni prorsus habitatione destituti cælum pro tecto,

terram pro strato habent, ipsis bestijs infeliciores, utpote quæ in suis latibulis cœli injurias evadunt, quas illi diu noctûque patiuntur. A muscis, quarum hinc ingens copia, dirè vexati, oculos identidem semiclausos, dejectosque tenere coguntur. Accedit his summa rerum omnium, & præcipuè victûs indigentia: nullum ijs terra fructum aut edulium suppeditat; unde solis pisciculis contenti esse debent, quos Maris æstus in sinus hinc inde inducit, & ipsi hoc modo capiunt. Lapides intra Maris sinus sibi mutuo imponunt, & aggeres decussatim in varia loculamenta disponunt, in quæ aquâ Maris affluente intrant pisciculi, eadèmq; aquâ rursus defluente subsistere coacti in prædam cedunt Barbaris, quos ipsi manibus (neque enim alio instrumento piscatorio instructi sunt) exemptos carbonibus imponunt, & modicè assos devorant; neque id singuli seorsim, sed integra facit comunitas, quæ si multum capit, omnes inde accipiunt: si parum, etiam illud haud inviti inter se distribuunt. Hæc ferè Dampierius de Nova Hollandia: quæ tamen non probant, totam illam vastissimam Regionem esse adeò sterilem, atque ignobilem, uti primus aspectus illius præ se tulit. Tantum namque terræ spatium etiam in ipsa Europa secundùm diversas partes etiam diversam admodum faciem exhibet: una namque sterilis, arenosa, & infru-

ctuosâ est, alia pinguis, & rebus omnibus affluit. Imò nec eadem pars terræ semper sibi similis est: si enim probè excolitur, uberes dabit fructus; si verò sine cultura est, in fentes & dumeta abibit, & tandem sterilis evadet. Certè Palæstina olim ab ipso Deo tantopere commendata Regio nobilissima fuit, & tamen hodie inter barbaros suos cultores penitus defecit, & propemodum in desertum abivit.

Interim infelices sunt habitatores, quos terra non ditavit, & ignobilis illa terrâ reputatur, quæ pretium & ubertatem à cultoribus suis expectare cogitur. At longè infelicissimi mercatores illi, qui tam sollicitè opes terrenas in omnibus Terræ angulis conquirunt, animas autem tantopere cælo æstimatas flocci faciunt. Nunquid enim ideo viliores sunt animæ, quia latent in nigro corpore? & nobiliora sunt cadavera, quia auro ac ferico involuta? nunquid adaman-tes de suo pretio aliquid deperdunt, quia inter saxa & terræ fordes delitescunt?

Novæ Hollandiæ inter Ortum & Austrum apponunt Batavi etiam Novam Zealandiam Insulam quandam, quam circa gradum 35. Australis Latitudinis deprehenderunt in suo itine-

§. IV. Terra Ophir, & Tharsis, & locus Paradisi.

Inter terras non fati cognitas etiam referri merentur Ophir, & Tharsis, imò & locus Paradisi terrestris. Ex duabus prioribus Rex Salomon teste S. Scripturâ 1. 3. Reg. c. 9. & 10. Item Paralip. l. 2. c. 8. ingentem auri argentique copiam, aliâsque peregrinas opes inde in Jerusalem advexit. De utraque Regione

re eorum Navarchi, qui totum orbem terraqueum iteratò circumierunt; de qua tamen non est, qui certius aut enucleatius aliquid retulerit.

Adhuc longè plures sunt minores Insulæ inter Novam Guineam, & Australem Americam, quibus natura quasi viam stravit, & quædam diverforia navigantibus ex Asia in Americam posuit. Has Insulas numero incertas partim Hispani è Peruvio transeuntes ad Insulas Philippinas detexerunt, partim Hollandi eam viam repetentes invenerunt. Ex ijs præcipuæ sunt, & alicuius nominis, Insulæ Salomonis, quas circa gradum 10. Latitudinis Australis, & ultrà sexcentas Leucas Germanicas à Peruvio distitas statuerunt Navarchi Hispani, easque auro divites, & vetus Ophir Salomonis initiò credebant, & promulgabant. Quin quòd etiam porcos, capras, & alia quædam animalia domestica eò secum in navibus deduxerunt, ut novi terræ coloni haberent, unde viverent. At postea spe sua delusi, cum non reperirent, quos inquirebant, aureos montes, has Salomonis Insulas bestiis refertas, sed auro vacuas rursus destituerunt.

ingens est Sacrorum Interpretum, & Geographorum dissensus, atque conflictus. Quidam per Terram Ophir Arabiam intelligunt; alij Chersonesum Auream Orientalis Indiæ, nonnulli Peruvium, vel Hispaniolam Insulam Americæ &c. Adhuc major est differentia circa vocem & Regionem Tharsis, quam rursus cum Brocharto aliqui

Terra Ophir

aliqui interpretantur Bæticam, alij Tarsum Ciliciæ. Carthaginem aut Tuncum in Mari Mediterraneo ad hunc denique nomen Tharsis cum Mari ipsomet conueniunt omnes hæ opinionis expertis difficultatibus sunt quidquid tandem afferunt Scripturæ nunquam sine conciliabulis, & cum Hiographica, nisi cum eruditiorio sentias; videlicet jam tempore utrumque classem Regis Tyriorum, & Salomonis ac diuisim Africæ circumnavigasse: Tyrios quæ Mare Mediterraneum, & Tharsiam quovis triennio seu secundo in Regionem Tharsis, & Occidentalem Ethiopiam Guineam & Regnum Congo asportasse aurum & argentum præciosas, lignum quod idem, ac lignum Cinnamonis, ac Plutacos, quos sacros Paros vocat: hæc autem Occidentalis Ethiopia hodie dicitur, ut apud omnes Geographos confesso est. Salomonis Insulam plerumque è Portu Arabico per Mare Rubrum, & ad Mandel transisse in Ophir, & Ethiopiam Orientalem, quæ Africa maritima ad Orientem incipiens à promontorio Arabico, sive Guardafui, usque ad Insulam Sofala & ultrà, atque ad anis atulisse aurum, & gemmas, sicut Thyria, & gemmas, quæ omnia rursus inueniuntur in hac Orientali Ethiopia, cuius venit in Regno Sofala. Hic tamen Regionis situ

aliqui interpretantur Bœticam Hispaniæ, alij Tarsum Ciliciæ, nonnulli Carthaginem aut Tunetum, aut Africam Mari mediterraneo adjacentem: alij denique nomen Tharsis perperam cum Mari ipsomet confundunt. Verùm omnes hæc opiniones multis, & apertis difficultatibus sunt obnoxia, & quidquid tandem afferas, verba sacre Scripturæ nunquam satis cum rebus conciliabis, & cum Historia Geographica, nisi cum eruditissimo Huetio sentias: videlicet jam Salomonis tempore utramque classem, Hiram Regis Tyriorum, & Salomonis conjunctim ac divisim Africæ litora circumnavigasse: Tyrios quidem per Mare mediterraneum, & fretum Gaditanum quovis triennio semel transeundo in Regionem Tharsis, hoc est, in Occidentalem Æthiopiam, nempe Guineam, & Regnum Congo, & inde asportasse aurum & argentum, gemmas pretiosas, lignum Thyinum (quod idem, ac lignum Citrinum) Simias, ac Psittacos, quos sacra Scriptura Pavos vocat: hæc autem omnia Occidentalis Æthiopia hodiè que supeditat, ut apud omnes Geographos in confesso est. Salomonis autem classem plerumque è Portu Afiongaber per Mare Rubrum, & fretum Babelmandel transiisse in Ophir, sive Æthiopiam Orientalem, quæ est ora illa Africæ maritima ad Orientem versa, incipiens à promontorio Aromaticum, sive Guardafui, usque ad Regnum Sofala & ultrà, atque inde quot annis attulisse aurum, argentum, ligna Thyina, & gemmas pretiosas, quæ omnia rursus inveniuntur in hac Orientali Æthiopia, cum primis verò in Regno Sofala.

Hic utriusque Regionis situs, opes,

ac divitiæ solis conveniunt his duabus Regionibus, sive Æthiopiæ Orientali & Occidentali; ad hanc enim opus erant tres anni: unus nempe ad eundum, alter ad redeundum, & tertius ad colligendum aurum, & reliquas opes. Ad illam verò navigationem in Ophir, sive Orientalem Æthiopiam sufficiebat annus unus. Atque hæc terra semper habita est auri ditissima, utpote Regno Monomotapæ (cujus hodiè que Rex aureus appellatur) vicina.

Huc etiam refert Huetius illa verba l. 3. Reg. c. 22. *Josaphatus fecerat classes in mari, quæ navigarent in Ophir propter aurum: & ire non poterant; quia confractæ sunt in Afiongaber.* Quæ sic interpretatur: naves erant destinatae, ut irent in Tharsis usque, & eadem viâ etiam diverterent in Ophir, ut aurum inde afferrent: igitur necesse fuit, ita has duas Regiones sitas fuisse, ut sine aliqua deviatione eadem classe potuerint adiri, quod in casu nostro succedit. Si enim classis ex Afiongaber transivisset in Tharsis, nempe Æthiopiam Occidentalem, poterat eadem viâ in itu vel reditu divertere ad Sofalam, sive ad Ophir. Sed nunc videamus etiam, quid huic sententiæ ab adversa parte possit opponi.

Primum est, quod vix credi possit, Africam jam olim totam circumnavigatam, superatamque Promontorium Bonæ Spei, cum ante ducentos annos adhuc ignoti fuerint Africæ fines, & Ptolomæi tempore navigationum Australium terminus fuerit Promontorium Raphum, sive Raptum, quod est ad 9. circiter gradum Latitudinis Australis in Regione Zangvebar, uti videre est in universali

fali

fali Charta Geographica Ptolomæi. Hoc argumentum fusè ac doctè refellit Huetius adductis innumeris veterum testimonijs, quæ probant, jam ante Ptolomæi tempora usitatas fuisse navigationes circa Africam, & usque ad Caput Bonæ Spei. Ex omnibus unum esto illud Cornelij Nepotis, qui refert, quod Eudoxus Cyzicenus Ptolomæum Lathyrum Regem Ægypti fugiens totam Africam à sinu Arabico usque ad Gades circumnavigarit. Testimonium hoc Cornelij citat Mela l. 3. c. 9. & Plinius l. 2. cap. 67. sed neque adeò peregrinum videri debet, quòd ejusmodi navigationes operosæ, & longinquæ aliquanto tempore sint omisæ, & iterum resumptæ. Certè recens hujus exemplum est in navigatione Grænicæ, quam olim annis multis frequentarunt Dani & Norwegi, & ab eadem postea multis annis cessarunt, rursumque nostro ævo resumpserunt.

Secundum est, quod sententiæ Huetij opponit Ludovicus Morerus, videlicet in Orientali litore Africæ nullum reperiri argentum, cujus tamen magnam copiam ex Ophir deductam in Jerusalem testantur sacræ Literæ. Verùm aberrat Morerus; quia paucis abhinc annis Mozambici rur-

§. V. Terra Magellanica cum suo freto, & Terra Ignium.

HÆc Terra cum suo freto est pars ultima Americæ versùs Austrum posita, & à gradu 46. usque ad 53. porrecta, quam circa litora duntaxat primi detexerunt Hispani, & subinde etiam Angli ac Batavi obiter inspexerunt; nulli tamen eorum, quòd terra jam esset satè frigida, & nihil auri aut aromatum inde sperandum

esse videretur, placuit mediterranea explorare; fortassis etiam ab ipsis indigenis fuere absteriti, quos ingentis staturæ, & propè Gigantæ alitudinis se vidisse nonnulli jactabant, quod tamen alij figmentum esse credunt ab Hispanis excogitatum, ut reliquos Europæos absterrent, ne & ipsi in hanc Americæ partem colo-

niar. Haftenus satè mihi convenit cum Huetio in designandis terris Ophir, & Tharsis: non item in designando terrestri Paradisi loco, quem ipse post operosam, & eruditam lucubrationem reponit infrà, sive post fluminis illius, quod è Paradiso egreditur, divisionem in 4. brachia, seu capita, contra expressa, & clara ipsius Scripturæ verba, quæ sic habent Genes. 2. *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis, (nempe de Terra Edem) ad irrigandum Paradisum, qui inde (nempe post Paradisum irrigatum) dividitur in quatuor capita, sive brachia.* Certè qui his verbis non facit vim, dubitare non potest, quin Fluvius primum post irrigatum Paradisum in quatuor capita sit divisus. Igitur ut tam clara sacri textûs verba salventur, alia interpretatio reliquorum verborum sacræ huic Relationi adhaerentium, quæ minus clara sunt, adhiberi debet. Sed de hoc cum plura in Geographia Naturali jam dixerimus, cõ Lectorem remittimus.

esse videretur, placuit mediterranea explorare; fortassis etiam ab ipsis indigenis fuere absteriti, quos ingentis staturæ, & propè Gigantæ alitudinis se vidisse nonnulli jactabant, quod tamen alij figmentum esse credunt ab Hispanis excogitatum, ut reliquos Europæos absterrent, ne & ipsi in hanc Americæ partem colo-

niar

illas ducere. Mod cert
bitates nax hujus bo
de sine humana, ac Chi
in fisis, & ad oram Man
bis irrare, ferarum
enque cooperos.
Fretum, quod ad Au
logioni adiacet, anno
Ferdinandus Magellan
Lustanus, cuque nomen
nuncavit. Admodum
sam est illud, & ventis
vehementibus obnoxium
lanem nihilominus, qui
Superavi, secuti sunt po
res alij Angli & Batavi,
cum primis memorabilis es
Dracus Navarchus Anglie
anno 1578. ex Anglia sol
que felici fretum superavi
inde explorata maritima à
mericæ orà incredibilem
in Angliam piratarum a
venit. Hispani tanca jact
i classem multorum nau
vio ad hoc fretum del
que diu inter fluctus, &
vita magnam sui parte
da. Pars superstes ad e
monimenta, nempe i
im, & nominis JESU ex
rosicque singulis milite
in Peruvium redijt.
aure alter annus abijt, e
annona etiam milita
um utrobique inter mise
ta. Rudetibus subinde
toma Portus famis à præ
diadum.
Vobisquam denique Jac
Matrona ignobilis Batavi
varchus anno 1615. non pro
fretum Magellanico versùs A
lud novum locum detexit

hías ducerent. Illud certius est, habitatores terræ hujus barbaros esse, & sine humana, ac Christiana lege in sylvis, & ad oram Maris vagabundos inerrare, ferarum pellibus ut-cunque coopertos.

Fretum, quod ad Austrum huic Regioni adjacet, anno 1520. detexit Ferdinandus Magellanes Natione Lusitanus, eique nomen suum communicavit. Admodum periculosum est illud, & ventis ac procellis vehementibus obnoxium. Magellanem nihilominus, qui primus illud superavit, secuti sunt postea complures alij Angli & Batavi, quos inter cum primis memorabilis est Franciscus Dracus Navarchus Anglicanus, qui anno 1578. ex Anglia solvit, cursuque felici fretum superavit, atque inde expilatâ maritimâ Australis Americæ orâ incredibilem thesaurum in Angliam piratarum antesignanus avexit. Hispani tantâ jacturâ excitati classem multarum navium è Peruvio ad hoc fretum destinârunt, quæ diu inter fluctus, & procellas jactata magnam sui partem perdidit. Pars superstes ad oram freti duo munimenta, nempe Philippopolim, & nominis JESU exstruxit, impositoque singulis militari præsidio in Peruvium redijt. At vix unus aut alter annus abijt, cum deficiente annona etiam militare præsidium utrobique inter miseras defecit. Ruderibus subinde relictis nomen Portûs famis à prætervectis est inditum.

Postquam denique Jacobus le Maire non ignobilis Batavorum Navarchus anno 1615. non procul inde à freto Magellanico versùs Austrum aliud novum fretum detexit, eique

nomen suum contribuit. Abstineret deinceps Europæi à transitu freti Magellanici ad annum usque 1670: quo rursus Joannes Narborough Anglicanus Navarchus fretum Magellanicum revisit, & indemnis superavit.

Freto le Maire versùs Ortum tertium denique fretum Joannes Browsers itidem Batavus anno 1643. inter Terram Ignium, & Insulam, vulgò Staten-Eyland, deprehendit, cui & ipse nomen suum reliquit.

Duobus hisce fretis minoribus le Maire, & Browsers utrinque ad Ortum, & ad Occasum adhæret magnus Insularum majorum, ac minorum cumulus, quem Terræ Ignium nomine appellârunt Nautæ ab ignibus, quos frequentes illuc prætervecti conspexerunt in Insulis, quas magnam terræ continentem arbitrati terram Australem vocârunt, eamque Geographi hac Nautarum opinione decepti latissimè versùs Asiam in suis Mappis Geographicis extenderunt, donec illi, qui duo freta Mairanum, & Browerianum sunt transgressi, nil præter apertum Oceanum deprehenderunt, ipsamque Terram Ignium majorem quandam Insulam cum multarum minorum Insularum congerie invenerunt. Exinde utcunque certum habetur, post hanc Terram Ignium nullam versùs Polum Antarcticum superesse continentem, aut Insulam alicujus nominis; quod inde etiam confirmari posse videtur, quia Hispani semel iterumque miserunt naves aliquot ad explorandas novas terras versùs Austrum, quæ ubi paulo longiùs extra Terram Ignium ad grad. Latitud. 56., & 57. progressæ sunt,

tantum ventorum ab Austro spirantium impetum, ac violentiam contra se sunt expertæ, ut necessariò retrocedere, & in Americam redire coactæ sint: unde post iteratam experientiam ab hoc proposito etiam cessatum est. Ejusmodi exoticos ventorum flatus quot annis ferè experiuntur mensibus Septembri & Octobri, qui Chile habitant, quando nimirum sol in Æquinoctio autumnali ex hemisphærio Boreali in Australe transgreditur: tunc enim sol vicinior Polo Antartico Atmosphæram hyemali tempore condensatam suo calore dissipat, eamque in omnem quidem par-

tem, at in viciniore Americæ Provincias, quales sunt Chile, & Terra Magellanica, fortissimè reflectit. Ejusmodi ventos Australes admodum vehementes, & periculosos experiuntur, qui Caput Bonæ Spei præternavigant, aut ibidem habitant: quod signum sat manifestum est, nullas inter has Regiones, ipsúmque Polum Antarticum terras intercedere, quæ hos ventorum flatus aliquosque refringere, ac debilitare possint, quemadmodum ad Polum Arcticum contingit, ubi propter varias terras interpolitas venti adeò feroces non sunt,

PROPOSITIO X.

Insulæ Latronum, hodie Marianæ, earumque situs, & conditio.

Itæ sunt hæ Insulæ in Orientali Oceano circa Tropicum Cancræ, & inde rectà versùs Polum & Insulas Japonicas assurgunt, numero etiamnum incerto, è quibus hodie quatuordecim tantum notæ sunt. Magellanes, qui eas in navigatione sua anno 1521. detexit, & in iisdem divertit, Latronum Insulas vocavit, quòd à Barbaris indigenis parte aliqua suæ supellectilis hospes despoliatus fuisset. Ad easdem Insulas postea anno 1565. divertit etiam Michaël Lopez, & ipse Regis Catholici Navarchus, cujus etiam nomine possessionem accepit, & die S. Ildephonso sacrâ primam Deo Hostiam ibidem offerri curavit; cumque benignè satis ab indigenis esset habitus, redditurum se illis promisit paulo post cum viris aliquot Apostolicis, à quibus Christi legem edocerentur. Verùm Lopezio paulo post vitâ functo

deinceps aâni fluxère 103., quibus nulla fuit de Latronum Insulis memoria in aula Hispanica, donec tandem Deus Ludovicum de S. Victore nobilem Hispanum eò permovit, ut Societatem JESU ingressus, cum de his Insulis famam audiret, earum indigenas Christo lucrandi desiderium primò conceperit, & subinde gravi morbo correptus eam mentem etiam voto firmârit. A morbo expeditus illico in aula Regis Catholici hanc suam expeditionem urgere cœpit, impetratòque consensu mox ad Insulas Philippinas, & inde ad Marianas ductore Navarcho Bartholomæo Nunnez cum socijs aliquot anno 1668. appulit; nec diu post magnum indigenarum numerum ibidem sacro Fonte lustravit. Jamque spes magna affulgebat intra breve tempus totas has Insulas Christianæ aggregandi Ecclesiæ, cum ecce stygius

Insula Latronum, hodie
stygius venerat, qui regi-
tar hanc sibi partem eripi,
post tempus per quosdam
his suppositionibus, & no-
tissimos semel iterumque
missas in prædicatorios mili-
tarios Religiosos co-
morum ab anno 1670. ad
1696. undecim, & inter
Ludovicum de S. Victore
alarum Apostolum interen-
rum iteratis hinc claudibus
Missionariorum zelus, &
nec Hispanorum militum
Inialis idem succedere
fidium, quibus fractus in-
tumultus, & ferocia tande
& Regi Catholico acquievi-
ad hæc omnia plurimum co-
memoriamque memoriam prom-
tissima Maria Anna Au-
pissima Hispaniarum Regio
gentis hujus conversionem

P R C
Novum Mexic

Quæ inter fabulas com-
omnes ferè adhuc seculi
Geographi, quæ de novo
olim ad aulam Hispanicam
tunc quidam ex familia Santi
Seraphici Religiosi, e-
no primi magnam Regni
quod postea novæ Hispa-
tulit, partem ad Chris-
tianam perduxerunt, ad
sanctissimum suum zela-
tione Christianam Fidem pro-
tunc hanc, & Occidentem
sunt passim, atque, ut sole-
tam artem, insidiosoque negotio
vitas distinctas subierunt.

stygius veterator, qui ægrè patiebatur hanc sibi prædam eripi, aliquanto post tempore per quosdam indigenas suis superstitionibus, & noxiæ libertati affuetos semel iterumque turbas gravissimas in præfidiarios milites æquè ac Missionarios Religiosos concitavit, quorum ab anno 1670. ad annum usque 1696. undecim, & inter eos etiam P. Ludovicum de S. Victore harum Insularum Apostolum interemerunt. Verùm iteratis hisce cladibus non cessit Missionariorum zelus, & constantia, nec Hispanorum militum è Philippinis Insulis idem succedentium præsidium, quibus fractus indigenarum tumultus, & ferocia tandem Christo, & Regi Catholico acquievit. Porro ad hæc omnia plurimum contribuit, æternamque memoriam promeruit Serenissima Maria Anna Austriaca, pijsissima Hispaniarum Regina, quæ gentis hujus conversionem suo impe-

rio, atque impensis regijs potissimum promovit: unde & nomen suum Marianis his Insulis haud immeritò communicavit. Novem ex his Insulis lucem Christianam jam ante aliquot annos acceperunt, quas inter maxima vulgò Guahan, nunc verò Insula S. Joannis appellatur, cujus ambitus Leucarum 40. censetur, numeranturque in ea 150. pagi & oppida, in quorum aliquot Hispani suum tenent militare præsidium, Missionarij autem Societatis in templis populum, & in seminariis Juventutem erudiunt.

Ab Insulis Marianis versùs Meridiem, & novam Guineam non procul absunt aliæ quædam Insulæ præcedentibus haud absimiles, quarum jam ultra 30. partim ab Hispanis navibus, partim alijs casibus insolitis sunt detectæ, de quibus plura in Geographia Hierarchica tradidimus.

PROPOSITIO XI.

Novum Mexicum, & Insula California.

Diu inter fabulas computârunt omnes ferè adhuc sæculi præcedentis Geographi, quæ de novo Mexico jam olim ad aulam Hispanicam retulerunt quidam è Familia Sancti Francisci Seraphici Religiosi, qui postquam primi magnam Regni Mexicani, quod postea novæ Hispaniæ nomen tulit, partem ad Christianam Religionem perduxerunt, adhuc ulterius sanctissimum suum zelum, unamque Christianam Fidem promoturi inter Boream, & Occidentem longiùs sunt progressi, atque, ut solet, in tam arduo, sanctoque negotio haud paucas difficultates subjêrunt. Ne-

que defuerunt, quibus Barbarorum crudelitas etiam vitam ademit, quos ipsi in viam vitæ æternæ tanquam oves errantes reducere parabant. Interim dum pij Religiosi quærebant animas, milites Hispani viæ comites, aurum requirebant, quod cum in terra parùm habitata, & necdum exulta non invenirent, tanquam re infecta in novam Hispaniam reversi sunt, ubi terram, novum nempe Mexicum, ad quod explorandum missi erant, priùs à Missionarijs commendatum, ipsi ignobile, sterile, & quasi bonorum omnium expers descripserunt. Igitur cum plus fidei horum

militum ; quàm Religiosorum Relationi haberetur in aula Mexicana , utrumque negotium & Regionis excolendæ , & salutis animarum procurandæ multo tempore neglectum est : sed & fama inde exorta inter Geographos , præsertim acatholicos , & Religiosis offensos , hoc novum Mexicum nullibi exstare sparsit : unde & tanquam Monachorum commentum explosum est. Interim à relatis Missionarijs ab opere tam pio , & conversione tot gentium , ac populorum nunquam cessatum est : immo ut illicium Hispanis facerent expeditionis in amplissimas illas Regiones resumendæ , identidem spem auri-argentique fodinas excitandi ingesserunt , idque tandem successum habuit. Prima igitur colonia anno 1598. excitata est in ipso umbilico vastissimæ hujus Regionis , exstructaque Urbs sanctæ Fidei , vulgò S. Fe , & alio etiam nomine Hispanis dicta Granata. Successu temporis primariæ huic colonix accesserunt alix adhuc 17. Provinciæ amplissimæ totidem Præfectis Hispanis gubernatæ. Post S. Francisci Alumnos alij etiam in hanc animarum messëm subintrârunt viri Religiosi , à quibus jam multa millia indigenarum ad Christianam Fidem deducta sunt. Totum hoc novum Mexicum , ut est vastissimum , & à Tropico Cancrî usque ad Lacum Tontanleac , & forsitan usque ad fretum Anianum Leucas ferè 400. in Septentrionem assurgit , ita varios , & frequentes nunc habitatores numerat , quorum nonnulli , præsertim adhuc Barbari suamet & ferociâ & imperantium rigore exacerbati sæpius Hispano dominio sese subducere sunt conati , interfectis passim Hispanis præfidiarijs , nec paucis etiam Religiosis

Missionarijs ; quorum 20. una clades haud multis abhinc annis ex sola Familia S. Francisci abstulit. Interim terra sensim excolitur , quæ abundat rebus omnibus ad vitam necessarijs : neque ignotæ , atque ignobiles sunt auri . argentique fodinæ Novi-Mexicanæ , quas non ita pridem Anglicani piratæ ex vicina California , in qua anno 1687. substiterant , eò transitori inuisere , & more suo despoliare destinaverant , nisi plurimum vota consilium intervertissent , ut testatur Dampierius unus ex eadem prædonum cohorte in suo itineralio.

Novo Mexico ad Occidentem adjacet paris ferè longitudinis Insula California à Tropico Cancrî usque ad fretum Anian extensa , & modico Canali (Mar Vermeo vocant Hispani) à novo Mexico dirempta. Ejus latitudo varia est : maxima centum Leucas Hispanicæ , vix adæquat. Primus hanc Insulam totius orbis maximam detexisse putatur Cortesius anno 1535. , sed circa litora duntaxat discurrendo Portus & Promontoria aliquot , & minores quasdam Insulas circa eam certis nominibus distinxit. At notus ille Navarchus Anglicanus Franciscus Dracus in suo itinere maritimo , quo anno 1577. totum Globum terraqueum circumnavigavit , Californiam ingressus est ; sed cum nullas ibi opes , quibus unice inhiabat ,prehendisset , relicta Californiâ Mexicum , & Peruvium expilavit.

Anno 1682. ad hanc Insulam occupandam Regis Hispaniarum nomine missus est quidam nobilis Capitaneus de Atando cum duabus navibus , & militari manu , qui in præcipuo Californiæ Portu Pacis fortali-

californiam S. Arnonis
duobus interea è Societate
ijs Barbarorum salutem
bus, Hispani semel iter
na illa statione sua 15-
Occisii progressi sunt ex
itudinem Insula ab Ortu
tempus usque ad Mare d
cum postea ad dies aliq
am in excelsis montibus
spicerent, re tunc infort
stationem redierunt. At
agerentur sub auspicijs

P R

II

O Scio magni Fluminis.
Cij hæc Insula magni
Angliæ objecta est in
Latitudinis borealis 46.
invento tribuitur Sebas
ab Anglis circa annum
Galli eandem inventionem
dicant Normandis, quos
no 1504. eò delatos esse voi
1533. Georgius Calveni Lo
nre Anglus occupavit in h
quandam Provinciam, qua
de Avalon, in quam nova
maniam, extruxitque ur
tiam cum insigni arce. V
no 1524 in eadem Insula
causæ I. Regis sui possessio
erat Joannes Verrazanus
Provincia, quam occupavit
Provinciam extruxit, Galli
qui postremo accesserunt
hanc Insulæ cultores, qui
Holandis, qui hic certo tem
stationem exercent. Igitur da
maritimum australem Insula

talitium S. Brunonis exstruxit, duobus interea è Societate Missionarijs Barbarorum salutem procurantibus. Hispani semel iterumque à prima illa statione sua 25. Leucis versùs Occasum progressi sunt exploraturi latitudinem Insulæ ab Ortu in Occasum, nempe usque ad Mare del Zur: Sed cum post exactos dies aliquot Mare etiam in excelsis montibus necdum conspicerent, re tunc infecta ad primam stationem redierunt. Atque hæc cum agerentur sub auspicijs Regis Caroli

II., ipsa California adjectæque minores Insulæ Carolinæ deinceps vocari cœperunt. Veruntamen Hispani, qui (ita famâ ferente) magnum in his Insulis à Margaritarum piscatu lucrum sperabant, cum excidissent hæc sua spe, ipsa quoque expeditio minori zelo & curâ deinceps promotæ est, uti retulerunt literæ anno 1684. huc in Europam transmissæ. Plura qui volet, in Geographia Hierarchica de hoc inveniet.

PROPOSITIO XII.

Insula Terræ Novæ.

Oscio magni Fluminis S. Laurentij hæc Insula magnitudine par Angliæ objecta est intra gradum Latitudinis Borealis 46. & 52. Ejus inventio tribuitur Sebastiano Gaboto ab Anglis circa annum 1507. At Galli eandem inventionem suis vendicant Normandis, quos primos anno 1504. eò delatos esse volunt. Anno 1623. Georgius Calveni Lord Baltimore Anglus occupavit in hæc Insula quandam Provinciam, quam appellavit Avalon, in quam novam duxit coloniam, exstruxitque urbem Ferrilandiam cum insigni arce. Verum jam anno 1524. in eadem Insula nomine Francisci I. Regis sui possessionem acceperat Joannes Verrazanus, & in Provincia, quam occupavit, urbem Placentiam exstruxit. Gallis & Anglis postliminio accesserunt etiam hujus Insulæ cultores, cum primis Hollandi, qui hîc certo tempore piscationem exercent. Igitur dum oram maritimam Australem Insulæ sensim

occupârunt Europæi, ad Mediterranea, & partes Boreales recesserunt indigenæ, barbari etiamnum & miris superstitionibus involuti, etsi non videantur omni veri Numinis cognitione destituti.

Porro ipsa terræ conditio non multum differt ab ea, quæ est in nova Anglia: unde si cultores Europæi sensim accrescant, inter meliores Americæ partes hæc Insula computabitur. Ejus etiam pretium auget celeberrima piscatio, quæ quot annis veno tempore à mense Martio usque ad Junium à varijs Nationibus exerceri solet ad cumulos arenarios (vulgo die Sandbâncf.) qui ab ora maritima Terræ Novæ absunt 50. miliaribus, centum ferè miliaribus ab Ortu in Occasum extensi, lati autem miliaribus vix 24. Pisces potissimi, qui hîc capiuntur hamo, incredibili numero, sunt Salpæ, Gallis dicti Cabelliau; qui ut primùm extrahuntur è Mari, mox capite truncati, & sale conditi partim

recluduntur in certis conditorijs, par-
tim ad ventos exsiccantur, & utrique
inde in Europam navibus deportati

per diversas Provincias passim diven-
duntur.

P R O P O S I T I O XIII.

Flumen & Regio Amazonum, Lacus Xarayum, & Parime.

§. I. Regio & Flumen Amazonum.

SI vera sunt, quæ de utrisque passim
Geographi, cum primis verò
Nicolaus Samson in Atlante minore
scribit, oppidò mirandum est, quòd
Europæi in hodiernum usque diem
intactam reliquerint Regionem hanc,
in qua una reperiuntur opes omnes,
ac divitiæ, quæ cæteroquin in omni-
bus Americæ Provinciis colliguntur.
Cujus rei fortassis causa non minima
est, quia Regio hæc est vastissima, &
ingenti suo Flumini commensurata:
utrumque enim ad 1200., imò qui-
busdam etiam ad 1800. Leucas His-
panicas est extentum; Flumen nam-
que Amazonum in montanis Peruvij
§. Leucis ab urbe Quitensi exortum,
postquam totam Regionē quasi medi-
am pertransiit, receptis innumeris ferè
alijs Fluvijs (quos inter potissimus est
Xauxa, sive Marannion) ingentem
aquarum molem per ostium ad 84.
Leucas Hispanicas extentum, atque
Insulis plurimis repletum in Mare Oc-
cidentale evolvit. Altera causa est,
quòd tota Regio frequentissimo sca-
teat habitatore, eoque militari, & ad
bella promptissimo: quingentas enim
Nationes diversas numeravit, qui Re-
gionem invisit, videntque inter viros

frequentes etiam mulieres armis in-
structas, quæ res ansam præbuit in-
staurandæ Græcorum fabulæ, & toti
Regioni nomen Amazonum attribu-
endi causa fuit. Inspecta quidem est
ab Europæis hæc Regio, sed obiter
duntaxat, at necdum habitata. Primus
fuit Joannes (alijs Franciscus dicitur)
Orellhan, qui anno 1540. per ostiū ma-
gni Fluminis ingressus est; at prius mor-
tuus vitam quàm cursum absolvit.
Hunc anno 1560. secutus est Petrus de
Ortua. Tertius anno 1566. quidam
Maldonadus. Quartus anno 1635.
Joannes Polaccius. Quintus Petrus
Texeira Lusitanus, qui anno 1637.
solus totam Regionem & Flumen
Amazonum navigando visit, atque
revisit, è cujus Relatione habentur
ferè potissima, quæ de hac Regione,
ejusque magno Flumine passim refe-
runt Geographi.

Operæ pretium sanè foret, si quis
tanto populo, qui passim idola colit,
lumen Christianæ Fidei inferret, & tot
animas ab interitu æterno vindicaret;
sed hoc nemo potest, nisi magnus ali-
quis Princeps, cujus pia voluntas, &
imperia armata sunt.

§. II.

Flumen Ama

Inter Peruviam & Bra-
zil à Geographis magnus
est longitudo par latitu-
dinem est. ipse L
Insulis, in quibus
gens Barbarorum nume-
ros est multitudo eorum
Lacum longè lateque diffu-
siones in montibus ac-
cedunt, & Xarays dicuntur
etiam Lacus nomen ob-
tinet originem suam dicitur
Paraguay, quod Hispanice
& Rio del La Plata appo-

A Dipfam ferè Lineam
inter Guianam, &
Amazonam America
cus (rectius Mare quoddam
collocatur à Geographis
populus Raponowini appo-
longitudo est 90. Leucas
nitarum, latitudo saltem
Occidentalem appo-
lanoa, quam Hispani el D
est, eaque est Regionis M
Regni caput, cujus domi-
nes Incam quendam, ex
Peruvianorum, que

P R O
Flumen

Vires, quæ in plerisque
Geographicis universione
referuntur exprimuntur
men Gior, quod ingens terra
veratit, non quidem fluxu

§. II. Lacus Xarayum.

INter Peruvium & Brasiliam ponitur à Geographis magnus iste Lacus, cuius longitudo par latitudini 30. ferè Leucarum est. Ipse Lacus plenus est Insulis, in quibus moratur magnus Barbarorum numerus: nec minor est multitudo eorum, qui circa Lacum longè latèque diffusi suas stationes in montibus ac sylvis obtinent, & Xarayes dicuntur, à quibus etiam Lacui nomen obvenit, è quo originem suam ducit ingens Flumen Paraguay, quod Hispani Argenteum, & Rio del La Plata appellârunt. Geo-

graphi hunc Lacum passim in suis Chartis exprimunt, at vix aliquid in suis Relationibus. Sed neque ex Hispanis est aliquis, neque ex Missionarijs, qui eousque in Paraquariæ Mediterranea penetrârît, & amplissimæ Regionis, & Lacus Xarayum statum & conditionem præsens inspexerit. Unde tota ferè notitia à vicinis Peruanis, & Chaucitis populis habetur. Hispani ac Lusitani tot jam in America Provincias occupant, ut pluribus inveniendis aut excolendis non sufficiant.

§. III. Lacus Parime.

AD ipsam ferè Lineam Æquinoctialem inter Guianam, & Regionem Amazonum Americæ Australis hic Lacus (rectiùs Mare quoddam dixeris) collocatur à Geographis, & à Jaouis populus Raponowini appellatur. Ejus longitudo est 90. Leucarum Germanicarum, latitudo saltem 30. Illi ad oram Occidentalem apponitur urbs Manoa, quam Hispani el Dorado vocant, eaque est Regionis Metropolis, & Regni caput, cujus dominium est penes Incam quendam, ex stirpe Regum Peruvianorum, quem eo tem-

pore, quo Franciscus Pizarrus Regnum illud unà cum suis Regibus, quos Incas vocabant indigenæ, extinxit, & Hispano Regi subiecit, clam ad has partes profugisse, & hanc sedem occupasse cum Nicolao Samsone tradunt Authores. Sunt, qui hoc Regnum, ipsumque Lacum Parime merum esse commentum credunt, eò quòd neutrum ab ullo Europæorum visum exploratumque sit. Sed quantum hoc valeat argumentum, jam alibi ostensum est.

P R O P O S I T I O XIV.

Flumen Ghir, & Fontes Nili,

§. I. Flumen Ghir,

INter ea, quæ in plerisque Chartis Chorographicis universam Africam referentibus exprimuntur, est Flumen Ghir, quod ingens terræ spatium pervadit, non quidem fluxu continuo

supra terram, sed sæpius interrupto, hoc est sæpius infra terram absorptum, iterumque regurgitatum: idque tandem, ubi Nubiæ Regnum ingreditur, ipsum quoque Nubiæ nomen assumit,

&

& ad confinia superioris Ægypti in Nilum sese effundit. De hoc igitur Africano Flumine, ejusque cursu factis exotico apud Authores vix aliquid reperies, & quidem longè minùs, quàm de Lacu Parime: nemo tamen Flumen Ghir inter commenta, aut fa-

bulas recenset. Ita multa in hoc orbe terraqueo dubia adhuc & incerta sunt, quæ tamen ideo reiicienda, aut eliminanda non sunt: cum identidem magistra experientia intellectum perperam ratiocinantem instruat, & rectius sentire compellat.

§. II. Fontes Nili ab antiquis Philosophis & Geographis ignorati, & ab experientia tandem detecti.

O Riginem, Fontesque Nili Fluminis, quos tanto studio indagaverunt, nec tamen invenerunt tres magni mundi Monarchæ, Cyrus Rex Persarum, M. Alexander Rex Græcorum, & Julius Cæsar Imperator Romanorum, tandem sub initium sæculi elapsi, anno videlicet 1618. detexit Abassia Imperator, qui magno stipatus exercitu ad locum accessit, & Nili scaturiginem coram inspexit. Totum illius iter, situmque Fontium descripsit P. Petrus Paëz Lusitanus è Societate JESU, qui Imperatori comes itineris adstitit. Verba illius è Manuscripto refert P. Athanasius Kircherus cap. 10. §. 3. Mundi subterr. item Tom. 1. Ædipi Ægyptii cap. 7., quorum hæc est aliqua Synopsis.

I. Nilus exoritur in confinibus Abassia & Monomotapæ in Regno Goyam, Provincia Sabala, quæ alijs Socala, Soahala, & Sohala dicitur: quæ nominum diversitas nascitur ex diversa pronuntiatione, quæ subinde in alijs etiam vocibus ejusdem Relationis notatur, & Relationi fidem adimere non potest.

II. Oritur autem Nilus è duobus Fontibus in planitie montis, quorum exitus non est in ipso monte, sed in ejus declivitate, sive radice,

III. Nilo post aliquod intervalum jungunt se quatuor alij Rivi, & post spatium itineris diurni aliud magnum Flumen, quod Jama vocant Chartæ Geographicæ, Ludolphus autem in sua Æthiopia Jema appellat.

IV. Nilus Jamæ conjunctus ex Ortum transit in Occasum, & post cursum 35. Leucarum à sua origine ingreditur Lacum Bed: ita eum vocat Kircherus, & Ludolphus, qui posterior etiam Tsama eum nominat: Chartæ Zachar dicunt.

V. Nilus è Lacu egressus declinat in Austrum, & rigat Terram Alatham, & non procul inde è rupe 14. brachijs elevatâ præcipitatus in planum per varias ambages discurrendo percurrit Regna, sive Provincias Begametri, Goyam, Amhara, Olaca, Xaoa, Damut &c., transitque Regno Bizan, & Guamancaniâ revertitur ad suos Fontes usque ad iter unius diei.

VI. Exinde rigatis Regnis Fazato & Ombareâ reflectitur in Ortum, & tum sensim assurgit in Septentrionem, atque post superatas enumeratas Regiones & Provincias, transitque Ægypto per plura ostia in Mare Mediterraneum evolvitur.

Atque hæc ferè est Relatio Patris Paëz, secundum quam P. Kircherus in suo Ædipo Ægyptio, & Mundo sub-

*Forma
Chorographica Nili ex
aliquo profuentis. I
ta est huc Relationi satis
Alam nos tradidimus in
Hierarchica sub nomine
sed veram, & longe exa
unde proponimus Folio I
omnes Nili flexus ac gyr
Relationi conformes ab ip
usque ad ostia expressit
Relationi Patris Pae
plerisque conformem ut
Patribus Cairo in Europa
huc ad nos transferunt.
ferè totam jam propo
phia Hierarchica pag. 39
etiam Lectorem remittim
Ex hac autem Relation
teris Primò alius ostendit
quam cum Lusitanis olim te
tres nostri Missionarij tran
Abassiam: hi namque è C
ano per Mare Indicum in
brum introgressi ad Portum
k inde mox in Regnum Ti
gan Fremonam transferunt
suum domicilium sta
in Abassia: alterum de
in Regno Dambea lati
um Collatz in extimo
am, uti tradit P. Hazart
luria Ethiopica.
Secundo docetur locus
Gondar, quem moderni
nt in quandam Metropoli
ntem regiam haud multus abh
ent, trium duntaxat die
res à Nili Fontibus remotam
P. V. in sua Relatione men
entur, quòd eo tempore u
Gondar in aedum fuerit, a
locus adhuc ignobilis circula
modum morant.
Tertio huc Relatio aperit*

Subterraneos duas formavit Chartas Chorographicas Nili exorientis, & aliquousque profluentis. Verum neutra est huic Relationi satis conformis. Aliam nos tradidimus in Geographia Hierarchica sub nomine *Fontes Nili*: sed veram, & longè exactiorem hinc tandè proponimus Folio D. D., in quo omnes Nili flexus ac gyros mirabiles Relationi conformes ab ipso ejus fonte usque ad ostia expressimus.

Relationi Patris Paëz alteram in plerisque conformem unus è nostris Patribus Cairo in Europam anno 1696. huc ad nos transcripsit. Epistolam ferè totam jam proposui in Geographia Hierarchica pag. 39. & 40., quò etiam Lectorem remittimus.

Ex hac autem Relatione, sive literis Primò alius ostenditur modus, quam cum Lusitanis olim tenuère Patres nostri Missionarij transeundi in Abassiam: hi namque è Collegio Goano per Mare Indicum in Mare Rubrum introgressi ad Portum Mazium, & inde mox in Regnum Tigre, & Pagum Fremonam transierunt, ubi primum suum domicilium statuit Societas in Abassia: alterum deinde Gorgoræ in Regno Dambea latissimo, & tertium Collatæ in extimo Regno Goam, uti tradit P. Hazartus in sua Historia Æthiopica.

Secundò docetur locus, nempe Gondar, quem modernus Imperator in quandam Metropolim, sive sedem regiam haud multis abhinc añis erexit, trium duntaxat dierum itinere à Nili Fontibus remotam, de qua P. Paëz in sua Relatione mentionem non facit, quòd eo tempore urbs illa Gondar aut necdum fuerit, aut certè locus adhuc ignobilis titulum urbis necdum meruerit.

Tertiò hæc Relatio apertè asse-

rit, Nilum à suo exordio per duos transire Lacus, unum quidem minorem, cui certum nomen Relatio non tribuit, alterum majorem, quem Zaire appellat (cúmque ingentis amplitudinis omnes exhibent Mappæ Geographicæ) cujus circuitus sit iter 6. dierum, in quo utcunque convenit cum Hieronymo Lobo (Lupo) Lusitano, qui Abassiam annis ferè 12 incoluit, & huic Lacui longitudinem, 25. Leucarum, latitudinem verò 15. Leuc. tribuit.

Quartò Relatio Legati Abissini, Hieronymi Lobi, & P. Hazarti in hoc consentiunt, quòd Nilus magnus pertransseat Lacum, in nomine tamen ejusdem Lacus dissentiunt: Legatus enim illum vocat Zaire ab urbe Zaire, quæ illi adjacet; Lobus autem, & Hazartus Dambeam appellant à Regione, sive Regno Dambea, in quo situs est hic Lacus, quem teste Hazarto etiam indigenæ Bar Dambea, id est, Mare Dambeæ appellant: unde hæc qualiscunque diversitas non in re ipsa, sed in solo nomine consistit. Quod confirmatur exinde, quia omnes modò relati Authores affirmant, in medio Lacus magnam esse Insulam, quæ teste Hazarto tempore perfidi Imperatoris Facilladæ locus exilij Catholicorum existit.

Quintò, igitur stante Legati Relatione Lacus Zaire non potest exterminari ex Imperio Abissino, uti hodie faciunt Geographi Francisci Malletus, & La Croix &c. cum P. Coronelli: sed neque Fontes Nili collocari possunt in Regno Tigre, & ad oram Maris Rubri: si enim urbs, & aula regia Gondar triduano tantùm itinere distat à Nili Fontibus, frustra & ineptè prorsus tam longum iter ad aulam,

& urbem regiam instituisset Legatus Abissinus, neque transisset per Regnum Nubiæ, neque per Terram Nigrorum, aut Regionem Sanar &c., sed brevissimo itinere, & rectà ex Cair transisset in Regnum Tigre; uti inspicienti Chartam Geographicam totius Africæ ad oculum patebit.

His accedit ulteriùs Primò, quòd si Nili Fontes ponantur in Regno Tigre, & Mari Rubro vicini, nimum decurtabitur illius cursus, adeò, ut vix ad trecentas Leucas Germanicas extendatur; unde & Danubij fluxum haud magnopere excedet, quòd tamen videtur adversari opinioni omnium Historicorum etiam antiquorum, qui omnes ferè Nili cursum ultra 700. Leucas Germanicas extendunt, & ex cursu adeò prolixo nasci volunt annuam illius exundantiam aquarum, quam ex pluvijs in tot Provincijs ultra citràque Æquatorem positis tempore Solstitij æstivi cadentibus provenire vix dubitant. Secundò, quomodo (si Nilus nascitur in Regno Tigre) explicabitur illa divisio, quam cum antiquis & modernis Geographis asserit Nicolaus Samson, in Album & Nigrum? Nilus enim è Lacu Zaire egressus post aliquod intervallum scinditur in duo brachia, quorum dextrum tendit in Ægyptum, alterum & sinistrum incidit in Lacum Nigrum, è quo egrediens flectit cursum ad Occasum, & transità Regione Nigritarum per multa ostia perrumpit in Occidentalem Oceanum, diciturque passim ab ipsis Nigritis Nilus Ater.

Illud unum denique aliquam difficultatem præferat, quòd Hieronymus Lobus longitudinem Lacui Dambæ (quem eundem diximus cum

Lacu Zaire) tantum 25. Leucis definiat, cum tamen Mappæ Geographicæ omnes ultra 100. Leucas eum extendant. Cui difficultati tamen utcumque occurrì posse videtur, si dicamus, Lobum non de toto Lacu (qui ab Insula magna in duas partes, sive Lacus, nempe Zaire, & Zembredividitur.) sed de parte Boreali tantum, quam indigenæ Zaire, & Dambæ appellant, locutum esse: qua ratione Lobi Relatio cum Relatione reliquorum Authorum sat commodè consentiet. Porro ut hanc difficultatem & ego non nihil mitigarem, utrumq; Lacum Zaire & Zembre imminuere malui, quàm contra omnium Geographorum sensum ex Africa penitus eliminare. Lector curiosus inspiciat Folij D. D. Fig. I. & II. magis explicatam. Reliquas delineationes in diversis Geographiæ partibus propositas jam ante postremam hanc Legati Abissini Relationem acceptam expediveram.

Atque his tandem Crisi, quæ est circa Historiam, finem damus: priùs tamen adhuc adjectà per modum appendicis novà, eaque accuratissimà modernæ Tartariæ descriptione, quam nuperrimè R. P. Casparus Castner Societatis JESU, Missionarius Sinensis, insignis & ipse Geographus ex Relatione eorum, qui omnia præsentés ipsimet inspexerunt, fidelissimè confecit, atque ex Sinis redux in Europam ad nos detulit. Ea igitur sic habet.

Bre-

Brevis, & Accur
moderæ Tartar
scriptio.

Moderna Tartaria in
gulos, seu Famil
divisa est, quos ipsi Ta
lii Tai Xie appellant, he
guine regio descendens
enim Familia Tartariæ
Joven dicta seculo decimo
rum Imperium possidere
res Tartari, quò secur
sanguinis regij filios per
tra Marum Sinicum, &
rum spatia dividerunt,
alii plures se conjungere
Principatus, seu potius ma
he factæ sunt. Habitane
ferè subtentorijs, & vix ul
sunt. Vitam agunt pãlto
prout pãltoorum, atque
rum commoditas exigite
sas circumferunt, & mu
quos greges camelorum,
agnorum, & boum alunt
lites & lacticijs ferè unie
ur; caleos etiam efforman
vadeo, ut lapidibus limi
natur. Carne, quam ve
mestici, vel variz ex ven
illis suppeditant, quali
sunt, & cum plerisque
uma lignorum sit penuri
multissimas terras nec ut
quodque arbor inventiatur
lignorum stercore ad sole
cum ignem, vel coquendos
tante. Vestes illis plerum
rorum, quin venatione cap
pibus illis condat terra, ani
illis suppeditant. Aquam

Brevis, & Accuratissima modernæ Tartariæ de- scriptio.

Moderna Tartaria in varios Regulos, seu Familiarum capita divisa est, quos ipsi Tartari linguâ suâ *Tai Kie* appellant, hoc est, à sanguine regio descendentes. Cùm enim Familia Tartariæ Occidentalis *Iven* dicta seculo decimo tertio Sinarum Imperium possideret, Imperatores Tartari, quò securiùs regnarent, sanguinis regij filios per vasta illa extra Murum Sinicum, & deserta terrarum spatia dividerunt, quibus cùm alij plures se conjungerent, parvi Principatus, seu potiùs magnæ Familiæ factæ sunt. Habitant autem illi ferè sub tentorijs, & vix ullæ ibi urbes sunt. Vitam agunt pastoritiam, & prout pascuorum, atque alimentorum commoditas exigit, stationes suas circumferunt, & mutant. Magnos greges camelorum, equorum, agnorum, & boum alunt, quorum lacte & lactinijs ferè unieè sustentantur: caseos etiam efformant, sed duros aded, ut lapidibus similiores videantur. Carne, quam vel greges domestici, vel variæ ex venatione feræ illis suppeditant, quasi erudâ vescuntur, & cùm plerisque in locis maxima lignorum sit penuria, atque per vastissimas terras nec una etiam quandoque arbor inveniatur, animalium suorum stercore ad solem exsiccatò lignorum in vicem ad excitandum ignem, vel coquendos cibos utuntur. Vestes illis plerumque variorum, quæ in venatione capiunt, & quibus illa abundat terra, animalium pelles suppeditant. Aquam iis in lo-

cis, ubi Flumina defunt, ac præsertim inter arenosum illud desertum sterile omnino & aridum, ex puteis hauriunt, quos sibi pro necessitate effodiunt, quamvis dulces aquas vix inveniunt, sed acidas plerumque, & aliquantulum salsas, ac mali imprimis odoris ob nimiam salis nitrosi eo in solo abundantiam. Familiæ hæcâ in solitudine dispersæ raræ admodum inveniuntur, & intra triginta circiter Leucarum ambitum vix unus populus occurrit. Terra etiam penitus omnis inculta est, & gens illa ignava, nec ullis artificijs excultra. Superstitio illis cum reliquo Oriente ferè eadem est; sectam enim illam idoli *Xaca*, seu *Joe* in Sinis dicti profitentur, & Pythagoricas Metempsychoseon fabulas credunt. Sacrificuli, qui Japonensibus *Bonzij*, illis *Lama* vocantur; Sunt ij ferè omnes ex Principum, & Regulorum sanguine oriundi: hi enim, præter primogenitos, omnes reliquos filios infami idolorum servitio dedicare solent, in quo quamvis turpissimè vivant, maxima tamen illis apud omnes est autoritas, & veneratio: ac in cibis præcipuè sumendis ea populo est observatio, ut vix epulas tangere velint, quibus illorum sacrificuli certâ aliquâ formulâ non fuerint priùs bene precati.

Præcipua totius Nationis Academia in Regno Tibetano est, quo nobilis Juventus universa confluere solet, ut in literis & superstitionibus Tartaricis instruat. Dominatur toti ferè huic Regno Tibetano supremus, qui est ibi, superstitionis Antistes, ac reliquorum Lamarum, seu sacrificulorum Princeps. Summâ is ab omnibus Tartariæ populis reverentiâ, & submissione, tan-

quam vivum aliquod idolum, colitur, cui etiam copiosa quot annis ab aliarum terrarum Regulis & Principibus munera offeruntur. Immortalis is penitus esse fingebatur; & populus fabulam stolidè credebatur. Cum tamen modernus Sinarum Imperator post bellum Tartaricum, de quo paulo post dicemus, & devictum Caldanum Regem Eruthanum, sacrificulis imprimis aliquot tanquam præcipuis belli illius incentoribus admodum infensus esset, eosque, qui Tibetum ad suum hunc Antistitem simul & Regni Tibetani Dominum confugerant, sibi tradi acribus minis postulasset, immanis demum, & longæva fraus subito inter Tartaros detecta est, & eum, qui immortalis dicebatur, ante sedecim jam annos fato pariter functum esse constitit. Gravius ergo indignum adeo mendacium Imperator Sinicus Tibetano Legato, qui penes se erat, ex Lamaram seu sacrificulorum numero pariter unus, exprobravit, eumque palam coram omnibus in publico conventu veritatè fateri coegit: qui cum necessitate se constrictum videret, ad solitas fabulas confugit, & hunc supremum *Lama*, seu Tartaricæ superstitionis Antistitem è vivis quidem sedecim ante annos excessisse confessus est, eundem tamen mox denuo in puero aliquo renatum esse addidit. Duos dein fratres ex præcipuis his *Lama*, seu sacrificulis tanquam præcipuos belli authores Imperator in publico foro Pekini in partes discerpi iussit, omnesque reliquos, qui Pekini erant, Lamas feræ hujus tragediæ spectatores adesse voluit.

Habebant Tartari præteritis quondam seculis Reges quosdam admodum potentes, qui & Europæ &

Asiæ nonnunquam timendi fuere, & ipsum etiam Sinarum Imperium seculo decimo tertio per septuaginta ferè annos sibi subjectum tenuere. Inter Europæos illi Magni *Kam* Tartariæ appellabantur, desumptâ voce à Tartaris, qui Reges suos antonomastice, *Han*, seu Dominos compellere solent. Successu autem temporis tota ferè illorum potentia concidit, & in varias partes divisi inerti otio bestijs potiùs quàm hominibus similes vivebant. Interim qui viciniore illis erant Moscovitæ, utendum occasione rati sunt, & suum illic Imperium per immensa terrarum spatia extendere cœperunt, omnia, quæ Mari Septentrionali adiacent, penitus occupantes, donec tandem sub initum ferè regnantis hujus Familiæ Tartaro-Sinica, quæ sexaginta jam annis Imperium obtinet, novos istos hospites sibi vicinos Tartari adverterunt, & aliena suo in solo fortalitiâ atque arces ligneas exurgere conspexerunt. Lites inde mutæ sunt exortæ, & ad arma etiam identidem deventum est. Miserunt quidem Moscovitæ aliquoties Legatos Pekinum, optantes, ut res pacificè cum Tartaro componeretur, sed irritò semper eventu, donec tandem anno 1689. utriusque Imperij Legati in confinibus ad stationem Moscovitarum *Nipchu* dictam convenerunt, atque ibi stabilem tandem pacem utramque inter Nationem sanciverunt. Constituti sunt autem imposterum Ditionis Moscoviticæ limites duo Flumina *Kerbiki* & *Ergon* dicta, quæ ambo in magnum Flumen *Sagalien Ula*, seu Nigrum appellatum influunt, Montes item utrinque Lapidei dicti, qui jugo suo utrumque Imperium dividerent:

Acru
 dere. Tenz enim illa
 hie Monim juga utrin
 eme, & Flumine Uddi die
 cum contra pars alter
 velle, ita indeciz inte
 ant, ut nullius domini
 oc alia inter ipsos Impe
 las pariter terras pacifi
 no iniretur: arx vero Ta
 iliz, quas Moscovitz ex
 tes construxerant, habit
 itruca, vel intra limite
 rum translata sunt.
 Dum pacis nego
 inter & Sinas agebatur
 cerim bello Caldanus
 vicinos populos *Halko* di
 unde isti sub tutelam
 Sinici confugere, & aque
 belli inter ipsam Impera
 Regem Caldanum occal
 donec tandem anno 16
 nus ab Imperialibus
 pe Fluvium *Kerbik* castris
 tus prodigatus est, ipse
 pte misere perijt. Hac o
 bonâ reliqui omnes Tartar
 Monarchæ Sinico faci
 vicinos subjecere, & huj
 imperium à Mari Orientali
 que Fluvium, & ferè ad M
 um extenditur. Modesto
 reator Tartaro-Sinicus
 ex sua Familia, quam l
 1660. ferè annos obtiner
 timus. Progenitores eju
 Sinicum in Tartaria C
 pularant, sique gravissimis
 sinibus, quibus tribuati
 acibus, & exacerbati; qua
 irantem viribus Marum pro
 rem. Quæ partem *Leana*
 tem pervenerunt, & ipsam
 illius Metropolim *Lea* jan

derent. Terræ autem illæ, quæ inter hæc Montium juga utrinque interjacent, & Flumine *Uddi* dicto secantur, cum neutra pars alteri eas cedere vellet, ita indecisæ interim relictae sunt, ut nullius dominij essent, donec alia inter ipsos Imperatores circa has pariter terras pacifica compositio iniretur: arx verò *Yacca* dicta, & alia, quas Moscovitæ extra hos limites construxerant, habitationes, destructæ, vel intra limites Moscovitarum translatae sunt.

Dum pacis negotium Moscos inter & Sinas agebatur, cruento interim bello Caldanus Rex *Eruth* vicinos populos *Halhe* dictos attrivit: unde isti sub tutelam Imperatoris Sinici confugere, & eaque res atrocis belli inter ipsam Imperatorem & Regem Caldanum occasio fuit, donec tandem anno 1696. Caldanus ab Imperialibus copijs propè Fluvium *Kerlon* cæsus, & penitus profligatus est, ipseque paulo post miserè periit. Hac obtentâ victoriâ reliqui omnes Tartariæ Reguli Monarchæ Sinico facilè se tributarios subjecere, & hujus modò Imperium à Mari Orientali ad *Irtim* usque Fluvium, & ferè ad Mare Caspium extenditur. Modernus autem Imperator Tartaro-Sinicus secundus est ex sua Familia, quam Imperium jam 60. ferè annos obtinere supra diximus. Progenitores ejus extra Murum Sinicum in Tartaria Orientali Reguli erant, iique gravissimis injurijs à Sinensibus, quibus tributarij erant, laceffiti, & exacerbati; quare unitandem viribus Murum propè extremam Chinæ partem *Leaotung* dictam perreperunt, & ipsam Ditionis illius Metropolim *Leaojang* cum

alijs quibusdam adjacentibus urbibus anno 1616. expugnârunt. Regnare deinde cœperunt in Ditione *Leaotung*, quæ propterea usque modò Regiminis Tartarici caput est, & sicut Pekini varia tribunalia pro causis Sinicis, ita pari modo in Metropoli Ditionis *Leaotung* similia tribunalia pro causis Tartaricis constituta sunt. Tandem cum à rebellibus Imperator prioris Familiae *Cung Ching* appellatus, in ipsa urbe regia obsesus sibi ipsi violentas manus intulisset, & direptâ paulo post aulâ totum Imperium cædibus, & rapinis everteretur, Tartari isti ab ipsis Sinensibus in auxilium vocati laboranti Imperio opem tulere, & rebelles quidem varijs cladibus attriverunt, pro mercede autem Solium regium, quod Pekini vacuum invenerant, ipsi occupârunt anno salutis 1644., & inde Tartaris simul ac Sinensibus imperare cœperunt. Ne autem mollioris terræ beneficijs, & tranquillâ, qua jam fruuntur, pace inter Sinenses & ipsi pariter Tartarorum animi languescant, præsens Monarcha Tartaro-Sinicus cum suis singulis ferè annis ingenti hominum numero, & integro quasi exercitu comitante asperiores Tartariæ terras accedit, seque ac suos ibi venatione exercet. Est in distantia octo ferè dierum à Pekino Mons *Pe Cha* dictus, varijs animalibus ac præcipuè cervis abundans. In hoc sæviente etiam non rarò frigore frequens Imperatori venatio est. Ad pedem hujus Montis Lacus est sedecim ferè Leucas in circuitu complexus, quem *Taal*, seu *Tonar* appellant. In hunc quatuor se Fluvij exonerant. Scatet innumerabili propè piscium multitudine, ita, ut manu etiam

liberâ facilè capiantur , & vix non ultra medietatem ipsius Lacûs occupare videantur. Propè Lacum desertum illud arenosum , vulgò *Lop* dictum, occurrit, sterile omnino, ac non nisi aridas aliquot , ac veluti emortuas herbas progerminans : quibus tamen equi, & reliqua animalia ita avidè vescuntur , ut inde potiùs pinguescant , & præ plenis etiam pratis easdem appetant. Abundant illæ terræ ingentibus caprarum gregibus, flavi omnino coloris , quas propterea Sinæ linguâ suâ *Hoangjang* appellant. Sunt eæ sylvestres omnino , & cursu ita veloces , ut nullus eas equus assequatur. Frequentes etiam in illis desertis muli occurrunt, qui & ipsi pariter sunt sylvestres, nec cicurari possunt, ut equitem, aut onera admittant ; cursu verò ipsas quoque capras prævertunt. Colorem, omnes eundem habent subcinericium cum alba in caudæ circuitu maculâ. Tartari eorum carne vescuntur, quæ tamen admodum dura est. Post desertum arenosum Fluvius *Kerlon* in Lacum satis magnum, quique 60. ferè Leucas in ambitu complectitur, influit. Est is pariter refertus omnino piscibus , minimè tamen navigabilis , nisi minoribus solùm naviculis , nec ullæ penitus toto ejus in litore arbores, vel virgulta excrescunt. Hic postquam prædictum Lacum transijt, mutato deinceps nomine *Ergon* dicitur, donec se in magnum illum Fluvium *Sagalien Ula* (quod *Furvum* , aut *Nigrum Fluvium* sonat) infundit.

Incredibilis omnino circa hoc Flumen aliquot dierum itinere muscarum abundantia est , quique illic iter agunt, nisi extremam ad copio-

sum etiam sanguinem usque perfectionem pati velint, manus, caput, & collum tenui, ac transparenti velo obtegere coguntur, & ita per dies aliquot involuti procedere.

Demum post vastissimas solitudines in vicinia famosi illius, & ingentis Fluminis *Sagalien Ula* arbuſta occurrunt, quæ mira sui specie aspectum exhilarant, tum quòd novam post tristia deserta scenam exhibeant, tum quòd arbores omnes tam eleganter ferie, & eadem ferè omnes in altitudine occurrant, ut arte omnino consitæ credi possent. Magna etiam his in campis *Rhoubarbari* copia est, quod sua omnino sponte nascitur; plurima etiam hîc animalia, quos *Castores* appellamus, inveniuntur, quorum carnibus vescuntur Tartari, & pellibus vestiuntur. Prædictus verò Fluvius *sagalien Ula* propè *Moscovitarum* ibi confinia fluit, magnamque prægrandium piscium copiam vehit: aliquâ autem præcipuè specie abundat, quæ nostris, *Salmonibus* dictis, simillima est, & gustu admodum delicata. Propè arcem *Nipchu*, quæ *Moscovitarum* est, in latitudinem per quadrantè se extendit, & post septingentas inde Leucas circiter, ut Tartari referunt, Mare Orientale ingreditur, atque adèò vasta habet ostia, ut in sex Leucarum latitudinem extendantur. Varias in se Insulas complectitur, & copiosos ad litora sua inter vicinas sylvas ferarum greges nutrit. Has inter animantes sunt quædam nostris leporibus colore æstivo tempore omnino similes, hyeme tamen repente senescunt, & pellè in niveam omnino permutant: magnitudine canè mediocrè adæquant, dispositione tamen corporis

Acuat

poris sunt admodum rudi
 in adèò celens fore vider
 Sunt etiam hîc cervi
 Tartari *Kas dar Gar*
 Corua laza gerunt, &
 incrementum aliquod ca
 modum melopeponum l
 pretiosum illum lapidem
 lum custodire solent.
 super horum animalium
 de carnibus Tartari plan
 tar.
 Magna præterea es
 (covitarum *Murium*
 multitudo est, qui magn
 bus nostratibus ferè affir
 pretiosas illas pelles Z
 runt.
 Demum ipsam *Mare*
 prægrandes pisces inter glaci
 sit, qui dentes unius & di
 biti in longitudine haben
 tudine verò humano qua
 sequantur. Sunt hi denti
 solidi ad intimum usque
 candidi penitus, & albo
 na absimiles, quos *Mosc*
 ni magno satis pretio ven
 ita ex illis elegantia ac
 ra elaborantur.
 Carcerum hz, quas *Mo*
 capant, terræ jam vari
 coli incipiunt, & semi
 rum tamen fructus nul
 rantur: an id ex sterilita
 veniat, seu ex incuria inco
 dere non possumus.
 Penant multi Geographi
 his duo Regna *Gog*, & *M*
 illa appellata, quæ plane his
 ventum. Ille poris est, quod b
 os, seu populationes huius
 ad contentum volentur, quartu
 Fluvium *Jensia Macot*, alt

poris sunt admodum rudi, nec cur-
su adeò celeres fore videntur.

Sunt etiam hìc cervi illi, quos
Tartari *Kan dar Gar* appellant.
Cornua lata gerant, & circa pectus
excrementum aliquod carneum per
modum melopeponum habent, ubi
pretiosum illum lapidem *Bezabar* di-
ctum custodire solent. Pellibus in-
super horum animalium, cornibus,
& carnibus Tartari plurimùm utun-
tur.

Magna præterea ex parte Mo-
scovitarum Murium Ponticorum
multitudo est, qui magnitudine felibus
nostratibus ferè assimilantur, &
pretiosas illas pelles Zebelinas ge-
runt.

Demum ipsum Mare Orientale
prægrandes pisces inter glaciem suam
alut, qui dentes unius & dimidij cu-
biti in longitudine habent: magni-
tudine verò humano quasi brachio
æquantur. Sunt hi dentes omnino
solidi ad intimum usque nucleum
candidi penitus, & albo marmorì
non absimiles, quos Moscovita Pe-
kini magno fati pretio vendunt, &
varia ex illis elegantia ad tornum
opera elaborantur.

Cæterùm hæ, quas Moscovitæ
occupârunt, terræ jam varijs in lo-
cis coli incipiunt, & seminantur;
arborum tamen fructus nulli ibi in-
veniuntur: an id ex sterilitate terræ
proveniat, seu ex incuria incolarum,
asserere non possumus.

Ponunt multi Geographi his in
terris duo Regna *Gog*, & *Magog* ab
illis appellata, quæ planè hìc non in-
venimus. Esse potest, quòd binæ ur-
bes, seu populationes huic fabulæ
occasionem dederint, quarum una
ad Fluvium *Jenissa Macot*, altera ad

Fluvium *Angara Coton* appellatur.
Cæterùm id advertendum est, ipsas
diversas nomenclaciones, quibus vel
Sinenses vel Tartari, vel Moscovitæ
has terras suâ quavis linguâ compella-
re solent, magnam in re Geographica
æquivocationem fortè & peperisse, &
parere posse. Ita nonnulli ex parte
Australi Sinarum novum Regnum
Mangin dictum collocant, ab usitata
Sinarum compellatione seducti, qui
Sinenses Australes, tanquam minùs
cultos, per contemptum *Mangin* (quod
barbarum apud ipsos sonat) compellunt.

Alij in Tartaria Regnum *Yu Pè*
ponunt. Hæc vox apud Sinenses pel-
lem piscium sonat, & hoc nomine
aliqui Orientales Tartari nunc indi-
gantur, qui, cum vestem squam-
matam gerant, pelles piscium ab illis
appellantur. Antiquum verò illud
Cataium, quod supra Sinas multi
Geographi locavêre, revera ipsum
Pekinum esse ferè jam compertum
est inter Recentiores; & adverten-
dum omnino venit, ab antiquis Si-
nensibus *Chung Quoe*, seu Chinam
præcipuè nominatas esse Provincias
intermedias, scilicet illam, quæ
Honan nunc dicitur, & alias aliquas
illi adjacentes; constat autem his Pro-
vincijs ex parte Boreæ immediatè Pe-
kinum, seu antiquum Cataium im-
minere. Atque hæc paucis pro Geo-
graphorum notitia certa exposuisse
sufficiat, quæ omnia coràm videre,
& experiri licuit Societatis Missiona-
rijs, qui identidem eas per terras ul-
timis his annis, ab Imperatore Sinarum
missi iter instituere, & ipsimet perlu-
stravêre.